

שיר של יום

מורים, תלמידים והורים יקרים,

אני שמח להשיק אתכם יחד את שירון התוכנית "שיר של יום". על פי התוכנית יפתח כל יום בבתי הספר הממלכתיים דוברי העברית שיר עברי מתוך תוכנית "תרבות יהודית-ישראלית". במסורת היהודית - "שיר של יום" הוא כינוי לשיר יומי ששרו בכל יום בירושלים בתקופת המקדש, כי מאז ומתמיד, בחיי כל אדם, משפחה ועם - השירה מהווה את המלט המחבר בין האנשים, את היכולת להתחבר מעבר למילים ולדיבור, את הקשר העמוק בין המקצב, המילים ואיכותה של המנגינה - בין המובן והברור, הנסתר והלא ידוע - העמוק מכל. השירים שתשירו, הם שירים שמבטאים שייכות עמוקה לתרבות היהודית ישראלית, לקורות עמנו, לקורותיה של הארץ הזו, ושל האנשים הטובים הבונים אותה יום יום, שעה שעה, ושאתם נמנים איתה.

בכל יום יפתח הבוקר בשירה, בכל שבוע יוחלף שיר ובסופו של השבוע תוכלו לשיר בבית, עם המשפחה, מתוך השירון. כך, בסוף השנה תזכו לנכס של עשרות שירים עבריים ויהודיים שתכירו. כך נזכה כולנו לנכס תרבותי ולחווית שייכות והזדהות המשותפת לכלל תלמידי בתי הספר הממלכתיים דוברי העברית בישראל. יחד עם השירים והפיוטים אנו מזמינים ומציעים שיח על נושאים אקטואליים וערכיים העולים מהם, מתוך ידיעה ואמונה שבוקר שמתחיל בשירה ובשיח על ערכים יצבע בגוון חדש את היום כולו.

אנחנו במשרד החינוך נמצאים בשנה האחרונה בתחילתו של תיקון היסטורי - בעקבות דו"ח ביטון, אנחנו מספרים את הסיפור השלם. סיפור של מזרח ומערב יחד. סיפור שנותר

ביטוי עמוק ומרכזי לתרבות יהדות המזרח וספרד לצד השורשים מארצות אשכנז - לכל גווי הישראליות גם יחד. גם השירים שבחרנו לפרויקט "שיר של יום" מבטאים את האחדות והרב גויות אותה אנו מנסים להעביר לילדינו. שירים שנכתבו ומבוצעים על ידי גוונים שונים של הישראליות היפה והטובה.

"השיר הזה מתחיל כאן", כתב אהוד בנאי,
"כחול על הדף הלבן".
"לא גמור, לא תמיד מכוון
השיר הזה מתחיל כאן"

וכמו אהוד בנאי, גם אנו מתחילים היום בנגינה של שיר חדש, שיר שרק מתחיל את מסעו כאן, ובעזרתכם יחלחל בנגינה נעימה אל כיתותינו, אל בתינו, אל ליבנו.

שלכם בברכת שירה משותפת
שר החינוך, נפתלי בנט

מורים יקרים,

"אי שם עמוק בתוך תוכנו

טמונים קולות, וזיכרונות

מראות רבים שכבר שכחנו

קטעי מילים ומנגינות"

(מתוך "חלומות שמורים", אהוד מנור)

בעמקי חייו של כל אחד מאיתנו מתנגנות מנגינות, מוצפנים שירים רבים, שירים שעולים לפתע ברגעים מסוימים ומציפים את הגוף והלב. מנגינות של בית אבא, שירים שאמא פזמה לעצמה בלאדינו או יידיש בהכנות השבת, שירי ליל הסדר, שירי סדרות הטלוויזיה של ילדותינו, שירי הטיולים השנתיים, וטיולי התנועה, ושירי הזמרים והזמרות האהובים ששמענו בהופעות בנערותינו (ובפטיפון, בטייפ ובווקמן).

הקולות הללו שנשמעו בתוכנו, שקעו בירכתי התודעה ועיצבו את פס הקול של חיינו. כמה פעמים אנו שומעים מנגינה נשכחת ופתאום נזכרים בדמות אהובה, בטיול מרגש, בשחייה לילית בכנרת, בטיפוס על החרמון, בנוף של הכרמל? ואת המתנה הזו, שאנו קיבלנו, אנו רוצים לתת גם לתלמידינו.

מי יודע מה השירה מבקשת ולאן היא הולכת? מי יודע לאיזו עמקים היא חודרת? איננו מתיימרים לדעת, אבל אנו רוצים להעביר אותה הלאה לילדינו, כחלק מן התרבות, כחלק מן החיים.

תוכנית "שיר של יום", שהשירון הזה הוא חלק ממנה, היא חלק מהחלום שלנו לפיתוח וקידום אווירה טובה ונעימה בבתי הספר. לפתוח את יום הלימודים בשירה, היכרות עם שיר ושיח על תכניו. השירים שנבחרו ויושרו במשך שבוע שלם בבית הספר הממלכתי עברי הם מתוך תכנית תרבות יהודית-ישראלית.

אנו מקווים שהשירה, השיח, והשירון שילווח את הילדים והילדות הבייתה- לשיר עם ההורים, ישקעו בחיי ילדינו, ובתי הספר שלנו, ויוסיפו עולם עשיר ואהוב, עולם של שירה, של נגינה, של ישראליות שורשית וברוכה.

בברכה,

מיכל כהן, מנכ"לית משרד החינוך

ייזום והובלה מקצועית של התוכנית "שיר של יום"
אתי סאסי - מנהלת אגף א' לחינוך יסודי, המינהל הפדגוגי
צילה מירון-אילן - מנהלת אגף מקצועות המורשת ומכמ"ר מחשבת ישראל,
המזכירות הפדגוגית
בצלאל קופרוסר - מכמ"ר מוזיקה, אגף אמנויות, המזכירות הפדגוגית

ייעוץ בתהליך הפיתוח
אריאל לוי - סמנכ"ל בכיר ומנהל המינהל הפדגוגי
ד"ר משה ויינשטוק - יו"ר המזכירות הפדגוגית
איל רם - סמנכ"ל ומנהל מינהל עובדי הוראה

כתיבה ועריכת השירון
כתיבה וריכוז השירון: רננה אברון-הוכברג - מדריכה ארצית בתרבות יהודית
ישראלית, אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
עריכה וליווי: אריאל אביב - מדריך מרכז ארצי לתרבות יהודית-ישראלית, אגף
מורשת, המזכירות הפדגוגית
סייעה בכתיבה: שרה לבוביץ - מדריכה בתרבות יהודית-ישראלית, אגף מורשת,
מזכירות פדגוגית

פיתוח וכתיבת התוכנית "שיר של יום" (לפי סדר א"ב)
אלה אלגרסי - שפ"י אגף א', המינהל הפדגוגי
ד"ר רויטל אשר - מדריכה במנהל עובדי הוראה אגף א'
יונית יעקובוביץ' - מנהלת תוכנית קרב, מטעם החברה למתנסי"ם
ליבי ביטון - מדריכה פדגוגית בשיר של יום בפסג"ה מעלה אדומים
נעה טייך פייר - מדריכה בשפ"י אגף א', המינהל הפדגוגי
ענבל קרמר - מדריכה ארצית למוזיקה, אגף אומנויות, המזכירות הפדגוגית
ענת דור - מדריכה ארצית למוזיקה, אגף אומנויות, המזכירות הפדגוגית

פסי קול
יורם צדוק
הדפסת תווים
איתמר ארגוב

תודה מיוחדת על הליווי המקצועי והעזרה בהטמעת התכנית ל-
לילי רוטו - ממונה פדגוגית מרכזי פסג"ה, אגף א' לפיתוח מקצועי של עובדי
ההוראה
מרכזי הפסג"ה: טבריה, הרצליה, אשדוד, באר שבע, אילת, מעלה אדומים,
ירושלים-מנח"י וחיפה

קראו והעירו
חנה שדמי - שפ"י אגף א', המינהל הפדגוגי
יעל בריל - מדריכה בשפ"י אגף א', המינהל הפדגוגי

תוכן

וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ

- 14 מִי-הָאִישׁ / מילים: מהמקורות, לחן: ברוך חייט
- 15 מְלֶה טוֹבָה / מילים: יעקב גלעד, לחן: יהודית רביץ
- 16 שְׁוִים / מילים ולחן: עילי בוטנר
- 17 לִיתַת / מילים: חמוטל בן זאב, לחן: בועז שרעבי
- 18 הָאוֹרֵחַ / מילים ולחן: נעמי שמר
- 19 שִׁירוֹ שֶׁל שִׁפְשָׁף / מילים: יאיר ניצני, לחן: מאיר בנאי

מִשְׁפָּחָה וְכַבֹּד הוֹרִים

- 22 פְּתַחוּ אֶת הַשַּׁעַר / מילים: קדיה מולדובסקי, נוסח בעברית: פניה ברגשטיין לחן: נחום נרדי
- 23 הַמִּשְׁפָּחָה שְׁלִי / מילים: יורם טהרלב, לחן: נורית הירש
- 24 נְגוּנִים / מילים: פניה ברגשטיין, לחן: דוד זהבי
- 26 יְלָדִים זֶה שְׂמֻחָה / מילים: יהושוע סובול, לחן: שלמה בר
- 27 אִמָּא שְׁלִי / מילים: אריק אינשטיין ושלום חנוך, לחן: שלום חנוך

חברות וסובלנות

30	חברים / מילים: דודו ברק, לחן: יוני רועה
31	ניצוץ האהבה / מילים: אהוד בנאי, לחן: עממי
32	חברים מכל מיני צבעים / מילים: חנה גולדברג, לחן: יוני רועה
33	חברים טובים / מילים: אהוד מנור, לחן: צוף פילוסוף
34	יותר / מילים: יהונתן גפן, לחן: יצחק קלפטר
35	שירת העשבים / מילים ולחן: נעמי שמר

ערבות הדדית, אחריות ומחויבות

38	אני ואתה / מילים: אריק איינשטיין, לחן: מיקי גבריאלוב
39	כלנו זקוקים לחסד / מילים: נתן זך, לחן: אילן וירצברג
40	צל ומי באר / מילים: יורם טהרלב, לחן: לוי שער
42	נחמה / מילים: רחל שפירא, לחן: נורית הירש
43	אנשים טובים / מילים ולחן: נעמי שמר
44	תודה / מילים: עוזי חיטמן, לחן: יורגו דאלארס
45	יד ביד / מילים: תלמה אליגון רוז, לחן: רוני וייס

זקה לעם ולארץ

48	המסע לארץ ישראל / מילים: חיים אידיסיס, לחן: שלמה גרוניך
49	קום והתהלך בארץ / מילים: יורם טהרלב, לחן: יאיר קלינגר
50	עוד לא תמו כל פלאיך / מילים: יורם טהרלב, לחן: רמי קלינשטיין
52	אין לי ארץ אחרת / מילים: אהוד מנור, לחן: קורין אלאל
53	שיר בקר / מילים: נתן אלתרמן, לחן: דניאל סמבורסקי
54	אח יא ראב / מילים: חיים חפר, לחן: נורית הירש
56	שיר השירה / מילים: עלי מוהר, לחן: עממי יוני
58	שיר ישראלי / מילים: אהוד מנור, לחן: שלמה גרוניך
60	כשהלב בוכה / מילים: יוסי גיספן, לחן: שמואל אלבז
61	שיר בבקר בבקר / מילים: אמיר גלבוע, לחן: גידי קורן ושלמה ארצי
62	אני שייך / מילים: אהוד מנור, לחן: נורית הירש
63	שיר המעלות / מילים: מהמקורות, לחן: יוסל'ה רוזנבלט
64	כנור דוד / מילים: אביהו מדינה, לחן: אביהו מדינה ויהודה בדיחי

ירושלים

66	יא ליל / מילים ולחן: קובי לוריא
68	ירושלים של זהב / מילים ולחן: נעמי שמר
70	על כפיו יביא / מילים: יורם טהרלב, לחן: יאיר רוזנבלום
72	שבחי ירושלים / מילים: מהתפילה, לחן: אביהו מדינה

"וְאַהֲבַת לְרֵעֶה כְּמוֹךָ" (ויקרא י"ח י"ט)

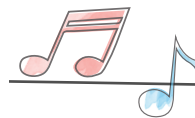

מי-הָאִישׁ

מילים: תהילים לד, 13-14

לחן: ברוך חייט

מי-הָאִישׁ הַחַפֵּץ חַיִּים
אֶהֱבָ יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב.
נִצַּר לְשׁוֹנֶה מֶרֶע
וּשְׁפָתָיָהּ מְדַבֵּר מִרְמָה.
סוֹר מֶרֶע וַעֲשֵׂה-טוֹב
בִּקְשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפָּהוּ.

יְהִי כְבוֹד חֲבֵרָה חֲבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ.
(מסכת אבות, ב י)

אודות השיר

השיר מבוסס על פסוקים מספר תהילים. מתוארת בו דמותו של אדם הרוצה להיות טוב ולחיות חיים טובים. התשובות המפורטות בשיר מלפני אלפי שנים נשארו רלוונטיות עד עצם היום הזה: שמירת הדיבור, הימנעות מרע וחתירה לשלום.

חֶפֶץ - רוצה
נִצַּר - שָׁמור, סגור
מְדַבֵּר מִרְמָה - (הימנע)
מלדבר דברי שקר ורמאות
סוֹר - זוז, התרחק

מִלָּה טוֹבָה

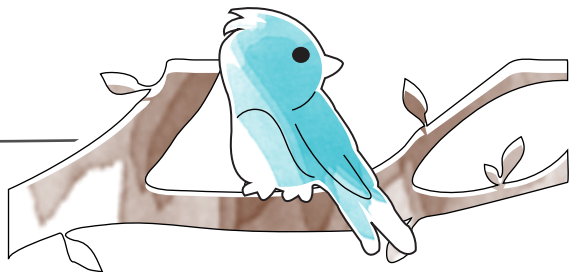
מילים: יעקב גלעד
לחן: יהודית רביץ

אֶפְלוּ בְּשָׂרְבִי הִכִּי כָבֵד
יִדְעָתִי שֶׁהִגָּשְׁם עוֹד יֵרֵד
רְאִיתִי בְּחֵלוֹם שְׁלִי צָפוֹר
אֶפְלוּ בְּמִשְׁבִּי סוּפָה וְקוֹר.
לֹא פָעַם זֶה קָשָׁה
אֲבָל לָרוֹב מִלָּה טוֹבָה
מִיָּד עוֹשֶׂה לִּי טוֹב
רַק מִלָּה טוֹבָה
אוֹ שִׁתִּים לֹא יוֹתֵר מְזֵה.

אֶפְלוּ בְּרָחוֹב רֵאשֵׁי סוּאָן
רְאִיתִי אִישׁ יוֹשֵׁב וּמִנְגֵּן
פָּגַשְׁתִּי אֲנָשִׁים מְאֻשָּׁרִים
אֶפְלוּ בֵּין שְׂבִילֵי עֶפְרָ צָרִים.
תִּמְיֵד הַשְּׂאֲרָתִי פֶתַח לְתַקְנוֹה

אֶפְלוּ בְּשִׁפְכָתָהּ הָאֵהָבָה
חֲלֻמָּתִי עַל יָמִים יוֹתֵר יָפִים
אֶפְלוּ בְּלִילוֹת שָׁנָה טְרוּפִים.

לֹא פָעַם זֶה קָשָׁה
אֲבָל לָרוֹב מִלָּה טוֹבָה
מִיָּד עוֹשֶׂה לִּי טוֹב
רַק מִלָּה טוֹבָה
אוֹ שִׁתִּים לֹא יוֹתֵר מְזֵה.

מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן.
(משלי, יח כא)

אודות השיר

השיר עוסק בכוחה המרפא והמנחם של המילה הטובה: "מילה טובה מיד עושה לי טוב". המילה הטובה משנה את הדרך בה אנו רואים את העולם ואת הדרך בה אנשים רואים את עצמם. הדובר/ת בשיר מבקש/ת "מילה טובה" מהסביבה, מילה טובה המסייעת להתגבר על זמנים ומצבים קשים, מעודדת את הזולת ומפיחה תקווה במקום של ייאוש.

בְּשָׂרְבִי - במזג אויר חם ויבש,
חמסין
מִשְׁבִּי - [נשיבת] רוח
סוּפָה - רוח חזקה, סערה
סוּאָן - רועש מאוד
טְרוּפִים - משוגעים, לא רגילים

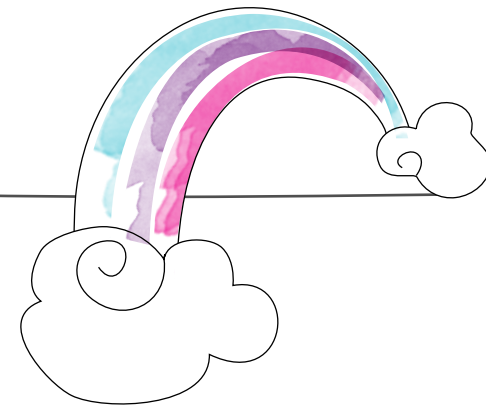
שׁוּיִים

מילים: עילי בוטנר
לחן: עילי בוטנר

אתה לבן, אני שחר,
אני חשוף, אתה באור
שמחמם כמו אמא,
ושדואג לה.
אתה קטן, אני גדול
אני רוצה, אתה יכול
לרקד, לצעד קדימה
להיות שלם בין אנשים.

ואולי יבוא יום ונהפך שוים
אתה תהיה לי נחל ואני לה -
ימים
ונזרם ביחד עד אין סוף
שניה לפני שקו החוף מגיע
שניה לפני שקו החוף מגיע

אני בוכה, אתה צועק
אני טועה, אתה צודק
זאת הצגה שלנו
ואין קהל ואין במה.
אולי נישב ננוח,
אתה - אתה, אני - אני
וגם תחלף הרוח,
ויעברו כל השנים.
ואולי יבוא יום...

חביב אדם שנברא בצלם.
(משנה, מסכת אבות, ג, יד)

אודות השיר

את השיר "שוים" כתב עילי
בוטנר, פזמונאי, מלחין וגיטריסט.
השיר עוסק בייחודיות ובשונות
של בני אדם. עילי כתב את השיר
על אחיו הבכור, שהינו בעל
צרכים מיוחדים. וכך הוא מספר:
"השיר מבטא את אהבתי ודאגתי
לאחי ואת הרצון העז שלי שהוא
יחלים, ישוב ויהיה כמו כולם,
שלם ומאושר, ושהפערים בינו
לביני, ובינו לבין החברה יקטנו,
ולא יהוו קושי, אלא יתמזגו ונוכל
'לזרום ביחד'."

לִית

מילים: חמוטל בן זאב
לחן: בועז שרעבי

לתת את הנשמה ואת הלב
לתת, לתת כשאתה אוהב
ואיך מוצאים את ההבדל
שפין לקחת ולקבל
עוד תלמד לתת לתת.

לגלות סודות בסתר
להתיר את סבך הקשר,
כשהלב בך נצבט
מכל חינה מכל מבט.
אתה נזהר אתה יודע
וחוץ ממך איש לא שומע,
פוסע בין הדקויות
וממלא שעות פנויות.

לתת את הנשמה...

אתה לומד עם השנים
לבנות ביחד בנינים,
לחיות עם כל השנויים
לרקם אתה ספור חיים
ולעבר ימים קשים
במצוקות ורגושים
תמיד לדעת לוותר
ואת הטעם לשמר.

לתת את הנשמה...
לראות בתוך הנפילה
שיש מקום למחילה,
תמיד אפשר שוב להתחיל
כמו יום חדש כמו פרגיל
לתת.

כל ישראל ערבים זה לזה.
(תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין דף
כז, ע"ב)

אודות השיר

השיר עוסק בערך הנתינה. הנתינה
מתייחסת לאחריות ולמחויבות
של אנשים זה כלפי זה.
לדברי המשוררת "עמותות,
אגודות, ארגוני התנדבות, טקסי
השבעה, חתונות, תשדירים,
פרסומות - כל אלה ועוד אימצו
את השיר, ובמיוחד עמותת
"לתת" (עמותה העוזרת לאנשים
במצוקה), שאימצה את שם השיר,
שגם נבחר לשיר היובל בגלי
צה"ל."

פוסע - צועד
דקויות - הבדלים דקים
מחילה - סליחה

האורח

מילים ולחן: נעמי שמר

והלכ הזה הפתי
שאף פעם לא יחפים
שוב נדלק ושוב הריע
אל המרחקים.

טנא ירק...

האורחים הולכים הפיתה
תריס פתוח שוב נסגר
השלחן געזר וריק
זה מה שנשא.

טנא ירק...

טנא ירק, פרח לבן
יין אדם, פת במלח
זה מה שיש
שב אתנו כאן.

שב אתנו, זה הפית
תריס פתוח למדבר
שב אתנו כבן-בית
לא כהלך זר.

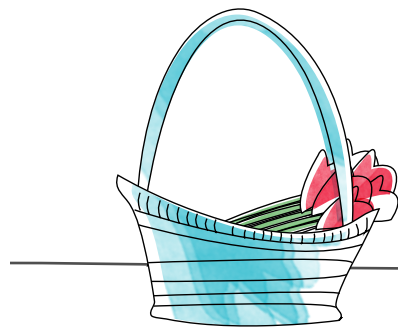
טנא ירק...

גדולה הכנסת אורחים, יותר
מקבלת פני שכינה.
(תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף
קכז, ע"א)

אודות השיר

שם השיר "אורח", והוא עוסק
בערך 'הכנסת אורחים', ערך
מרכזי במסורת היהודית,
המופיע כבר אצל אברהם אבינו.
אורח הוא אדם המגיע לביקור
לביתו של אדם אחר. לפעמים
בא לזמן קצר, ולפעמים למספר
ימים. כשאורח מגיע לבית הוא
זוכה להכנסת אורחים. 'הכנסת
האורחים' מתבטאת בסיפוק כל
צרכיו של האורח כשהוא מתארח
בבית אחר. את השיר כתבה
נעמי שמר ללהקת "הכול עובר
חביבי" בשנת 1984, כנראה עם
הפנים לעולים החדשים שבאו
ארצה בשנות השמונים, והוא
מביא את תמצית הערך של
'הכנסת אורחים' לבאים להיות
חלק מאיתנו.

פת - חתיכת לחם, פרוסה.
הלך - נווד, חסר בית
בן בית - אדם רצוי ומקובל בבית
(אפילו שאינו שלו)
פתי - מי שמאמין לכל דבר,
תמים
הריע - קרא בקול, מלשון תרועה
געזר - מנוער (ניערו אותו)
משאריות האוכל

שירו של שפשא

מילים: יאיר ניצני
לחן: מאיר בנאי

אין לי פחד ויש לי תחושה
שהדרך תהיה לי קשה
אני רואה עתיד אני חושב תמיד
שהפונה נותנת אמונה
אני רואה עתיד אני חושב תמיד
שהפונה נותנת אמונה.

מה אני, אני רק בן-אדם
אני חי ועובד כמו כלם
ורואה עתיד וחושב תמיד
שהפונה נותנת אמונה.

לא מבין מה קורה וחושב
מי שומע את מה שבלב
ורואה עתיד וחושב תמיד
שהפונה נותנת אמונה.

ואם רק נסתכל אם לא נבהל
ונראה לעולם שפיתח כלם
אז יחד בן ללכת יחד
בן ללכת יחד אל האור
יחד זה הזמן ביחד
ואתך ביחד לאהב.

ואם רק נסתכל אם לא נבהל
ונראה לעולם שפיתח כלם
אז יחד בן כלם ביחד
בן ללכת יחד אל האור
יחד זה הזמן שיחד
ואתך ביחד לאהב.

מה אני, אני רק בן-אדם
אני חי ועובד כמו כלם
אני רואה עתיד אני חושב תמיד
שהפונה נותנת אמונה.

הנה מה טוב ומה נעים שבת
אחים גם יחד.
(תהילים קלג, א)

אודות השיר

השיר עוסק במשמעות הערך
והמושג 'יחד'. השיר נכתב
בשנת 1985 לסרט המוסיקלי
"שוברים". בשיר מוצגת מערכת
ההפכים של ביחד ולחוד. יחד -
"כן ללכת יחד אל האור", אל
מול האדם הרגיל שבשגרת חייו
הוא חי ופועל ביחידות ואולי
בבדידות "מה אני? אני רק בן
אדם". מאיר בנאי מלחין השיר
ומבצעו בסרט, שיחק בסרט
דמות המכונה "שפשא", ולכן
השיר נקרא "שירו של שפשא".

מִשְׁפָּחָה וְכַבוֹד הוֹרִים

פִּתְחוּ אֶת הַשֵּׁעַר

מילים: קדיה מולודובסקי

נוסח בעברית: בניה ברגשטיין

לחן: נחום נרדי

וּנְכָדִים וְנִינִים
בְּמִרְכָּבַת פָּנִינִים.

פִּתְחוּ אֶת הַשֵּׁעַר, פִּתְחוּהוּ רָחֵב,
עֲבוֹר תַּעֲבֹר פֹּה שְׂרִשְׁרֵת זָהָב:

אָגֶס

וְתַפּוּחַ,

וְדָבַשׁ לְקִנּוּחַ,

וְרִיקִיק צֶהֱבֶהָב

עַל צִלְחַת זָהָב.

פִּתְחוּ אֶת הַשֵּׁעַר, פִּתְחוּהוּ רָחֵב.

וְאִמָּא,

וְאָח

וְאַחֹת

וְחָתָן וְכֶלֶה

בְּמִרְכָּבַת קָלָה.

פִּתְחוּ אֶת הַשֵּׁעַר, פִּתְחוּהוּ רָחֵב,

עֲבוֹר תַּעֲבֹר פֹּה שְׂרִשְׁרֵת זָהָב:

סָבָא

וְסִבְתָּא,

וְדוֹד

וְדוֹדָה

כָּבֵד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ, לְמַעַן יָאֲרִכּוּן
יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה ...
(שמות כ יא)

אודות השיר

השיר מבקש לפתוח שערים שונים:
"פתחו את השער פתחוהו רחב ...".

בשער הראשון עוברת המשפחה הגרעינית (אבא ואמא וכו'), בשער השני עוברת המשפחה המורחבת (סבים, דודים וכו'), ובבית השלישי והאחרון עוברת שרשרת של דברי מזון, המזכירים מפגש משפחתי סביב השולחן ("דבש לקינוח"). באופן כללי השיר מדגיש את ערך המשפחה והקשר הבין-דורי ("שרשרת זהב").

השיר (במקור באידיש: עֶפֶנט דעם טויער) היה כלול בספר הנקרא "פתחו את השער". הספר ראה אור בישראל לאחר מלחמת העולם השנייה, ובני הדור ראו בו "אנדרטה", לזכר הילדים והדורות שהושמדו בשואה.

הַמִּשְׁפָּחָה שְׁלִי

מילים: יורם טהרלב

לחן: נורית הירש

זֶה הַתְּחִיל בְּשָׁנֵי הַזֵּרִים
עֲלִיזִים וְצִעִירִים
שֶׁהוֹלִידוֹ בְּשִׁבְלִי
אֶת הַמִּשְׁפָּחָה שְׁלִי
וּכְשִׁישׁ לִי מִסִּבָּה
רַק תִּבְּיטוּ מִי שָׁבָא
רַק תִּבְּיטוּ מִי שָׁבָא:

סָבָא בָּא, אָבָא בָּא
אִיְיָ מִכְּפָר סָבָא בָּא
בָּא בְּרוּךְ, בְּרוּךְ הֵבָא
עִם דּוֹדָה, דּוֹדָה רַבָּה
סָבָא בָּא, אָבָא בָּא
גַּם הַסִּבְתָּא יִבְאֵבָא
אֶהְלֵן וּמִרְחָבָא
מִי שָׁבָא בְּרוּךְ הֵבָא!

מִבִּיָּאִים לִי מִתְּנֹת
גַּם גְּדוֹלוֹת וְגַם קִטְנוֹת
מְנִיחִים הֵם בְּפִנֵּה
וְיוֹצֵאִים אֶל הַגָּנָה
מְנַשְּׁקִים אֶת אַחוֹתַי
וּבָאִים לְצַבֵּט אוֹתִי
וּבָאִים לְצַבֵּט אוֹתִי:

סָבָא בָּא...

וְאַחֵר כֶּךָ בְּחֻצָּר
מִתְחִילִים הֵם לְדַבֵּר
מִתּוֹכָחִים בְּצַעֲקוֹת
וְכַמְעַט הוֹלְכִים מִפּוֹת
אֵךְ כְּשֶׁהַכְּפוֹד מוֹכֵן
הֵם רָצִים אֶל הַשְּׁלָחַן
הֵם רָצִים אֶל הַשְּׁלָחַן:

סָבָא בָּא...

וְאַחֲרֵי זֶה מִבְּקָשִׁים
שְׂאֵנִי אָקוּם לְשִׁיר
וְקוֹרְאִים, כְּשֶׁאֲנִי שָׂר:
"אֵיךְ שֶׁהִקְטָן מְכַשֵּׁר!"
וְהַיּוֹם לְמִסְכָּה
רַק תִּבְּיטוּ מִי שָׁבָא
רַק תִּבְּיטוּ מִי שָׁבָא:

סָבָא בָּא...

כֵּן-חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן נִסְעוּ -
אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ, עַל-בֵּית אֲבֹתָיו.
(במדבר, ב, לב)

אודות השיר

השיר עוסק בחגיגה משפחתית (מסיבת יום הולדת), ומה שקורה בה מסופר מנקודת ראות של הילד החוגג. מתוארת משפחה עניפה, המתכנסת בשמחה ובהמולה רבה למפגש. עם זאת, השיר מכיל גם נקודת מבט מבודחת, מעט ביקורתית, על המפגש. יורם טהרלב, כותב השיר, מספר: "כמו במרבית שירי הילדים שלי, גם בשיר הזה אימצתי את נקודת המבט של הילד הסובל. המשפחה חוגגת, אבל הוא כל הזמן מסכן: רואה איך המבוגרים מתווכחים, רואה את הלהיטות שלהם לזלזל, סובל מהחיבה היתרה שהם מעניקים לו (מנשקים את אחותו ובאים לצבט אותו). בשיר זה תיארתי משפחה גדולה ומגובשת. תמיד קינאתי בילדים שהייתה להם משפחה גדולה. לי הייתה משפחה זעירה."

נגונים

מילים: פניה ברגשטיין
לחן: דוד זהבי

כָּל הָגָה יתם וְכָל צִלִּיל יֵאָלֵם
בִּי קוֹלְכֶם הֶרְחֹק בִּי יְהוֹם.
עֵינֵי אֶעְצֹם וְהִרְנִי אֶתְכֶם
מֵעַל לַחֲשֹׁכֶת הַתְּהוֹם.

כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה.
(דברים כ, יט)

אודות השיר

אחד השירים המבטאים באופן מיוחד ומרגש את הזיקה של הדור הצעיר של הציונות, לפני קום המדינה, אל מסורת הוריו שכביכול זנחה ונשכחה, אך שבה ומתחזקת עם השנים. המשוררת פניה ברגשטיין עלתה לארץ מהאימפריה הרוסית (כיום פולין) כשהייתה בת 22, והתיישבה בקיבוץ גבת, שם קיוותה לפתוח חיים חדשים, אולם מצב בריאותה הידרדר והיא נפטרה כעבור עשרים שנה בלבד. הוריה ואחיה הצעיר נספו בשואה. פניה כתבה רבות לילדים, ורבים משיריה התפרסמו.

בשיר זה היא מביעה את אהבתה וגעגועיה לבית ההורים, לניגונים ששמעה בו מילדותה ולאווירה שהייתה בו. השיר מבטא את תחושת המחויבות של ילדים להוריהם, הכרת תודה לערכים, למסורת ולחינוך שקבלו בבית. "שִׁתְּלֶתֶם נְגוּנִים בִּי, אֲמִי וְאֲבִי... עֲתָה הֵם עוֹלִים וְצוֹמְחִים."

שְׂכוּחִים - שנשכחו, נעלמו מהזיכרון
גִּרְעִינִים - זרעים; השירים מהילדות משולים לזרעים שרוק אחרי שנים רבות רואים את צמיחתם, את ענפיהם ופירותיהם.
נֶשֶׂאִם - נשא אותם, החזיק ושמר אותם (הלב)
פִּאֲרוֹת - ענפים של עץ
עוֹרְקֵי - כלי דם בגוף
שְׁלוּבִים - מחוברים, משתלבים
בְּדַפְקֵי - בתוך הדופק שלי, בפעימות הלב
נְעוּרִים - מתעוררים
אֲשִׁיר עֲרָשִׁי - שיר הערש ששמעתי בילדותי מפִּי אֲמִי
תִּזְהַרְנָה - יהיו זוהרות
"אִיכָה" - מגילת איכה, העוסקת בחורבן ירושלים, ונקראת בליל צום תשעה באב.
כָּל הָגָה יתם - הדיבור יפסק
יְהוֹם - הומה
לַחֲשֹׁכֶת הַתְּהוֹם - התהום החשוכה

שִׁתְּלֶתֶם נְגוּנִים בִּי, אֲמִי וְאֲבִי,
נְגוּנִים מְזֻמָּרִים שְׂכוּחִים.
גִּרְעִינִים; גִּרְעִינִים נֶשֶׂאִם לְבָבִי -
עֲתָה הֵם עוֹלִים וְצוֹמְחִים.

עֲתָה הֵם שוֹלְחִים פִּאֲרוֹת בְּדַמִּי,
שְׂרָשִׁיהֶם בְּעוֹרְקֵי שְׁלוּבִים,
נְגִינָה, אֲבִי, וְשִׁירִיךָ אֲמִי,
בְּדַפְקֵי נְעוּרִים וְשָׁבִים.

הִנֵּה אֲאִזִּין שִׁיר עֲרָשִׁי הֶרְחֹק
הַבִּיעַ פִּי אִם אֵלֵי בֵּית.
הִנֵּה לִי תִזְהַרְנָה בְּדַמִּי וְשִׁחֹק
"אִיכָה" וְזִמְרוֹת שֶׁל שִׁבְתִּי.

ילדים זה שמחה

מילים: יהושע סובול

לחן: שלמה בר

תביאו ששה תביאו שבעה
תביאו שמונה ילדים
זאת לא פדיחה
הארץ צריכה הרבה צעירים
נחמדים

תביאו שנים תביאו שלשה
תביאו ארבעה ילדים
תקבלו שכונים עם פניסה ומטבח
ושני חדרים קטנים
תביאו ארבעה תביאו חמשה
תביאו ששה ילדים
תקבלו הנאה וכבוד מקרובים
אתם אוהבים ילדים

ילדים זה שמחה
ילדים זה ברכה
ולכם יש לב של זהב
כתוב בתורה
אולי בגמרא
לכו תשאלו את הרב

ילדים זה שמחה...

ויאמר להם אלהים: פרו ורבו
ומלאו את הארץ....
(בראשית א, כח)

אודות השיר

השיר נכתב כשיר ביקורתי
להצגה "קריזה", שהועלתה
בארץ בשנות השבעים של
המאה ה-20. השיר עוסק בריבוי
ילדים במשפחות מסורתיות,
ונכתב כביכול מנקודת המבט
של השלטון במדינה: "תביאו
שניים, תביאו שלושה, תביאו
ארבעה ילדים", והמספר הולך
וגדל לאורך השיר עד שהוא
מגיע לקראת סופו ל-ח"י

(שמונה-עשר) ואפילו עשרים
ילדים. הביקורת העולה בשיר
היא על המשפחות העושות
זאת ללא יכולת לפרנס כהלכה
את הילדים ("אלהים כבר
ייתן הסעד..."), ואפילו מבלי
להבין את משמעות המצווה
ואת מקורה ("לכו תשאלו את

הרב..."). ביקורת אחרת העולה
בשיר היא כלפי השלטון
המעודד את המשפחות הללו
להביא ילדים ("הארץ צריכה
הרבה צעירים נחמדים"),
ובכך דוחק אותן למעגל של
עוני וקיפוח, מבלי לדאוג להן
אחר כך. שלמה בר ("הברירה
הטבעית") מלחין השיר,
הפך אותו לשיר קצבי ושמה,
המעודד לידת ילדים ומדגיש
את גדולתן של המשפחות
ברכות-הילדים ("ילדים זה
שמחה, ילדים זה ברכה"). כיום
השיר קיבל מעמד של שיר
עממי, והוא מנוגן בהתלהבות
רבה בחתונות ובבריתות.

חי - י"ח, 18 בגימטריה
הסעד - העזרה

אמא שלי

מילים: אריק אינשטיין
ושלום חנוך

לחן: שלום חנוך

יש לי אשה שאוהבת אותי,
היא רק שלי.
היא מכירה אותי מהתחלה
שלי שלה.
היא מוכחה להיות חכמה -
אמא שלי
ואת השיר אני שר בשבילה

אמא, אמא,
את הינקת אותי,
את פנקת אותי,
את הבאת אותי,
אמא, אמא,
את פנקת אותי,
את הבאת אותי,
את

כמה ימים שפליתי אתה -
אמא שלי.
כמה דמעות שמחיתי אתה
שלי שלה
כמה דברים שגליתי אתה -
אמא שלי
כמה תקוות שתליתי אתה

אמא, אמא...

תמיד היית אתי
גם כשהייתי לבדי.
תמיד אהיה את -
אמא שלי.

יש לפעמים שאני בצרות -
אמא שלי.
את מבינה את זה בין השורות
שלי שלך
למה דואגת ולא ישנה -
אמא שלי.
איך זה שאם לא סומכת על בנה?
אמא, אמא...

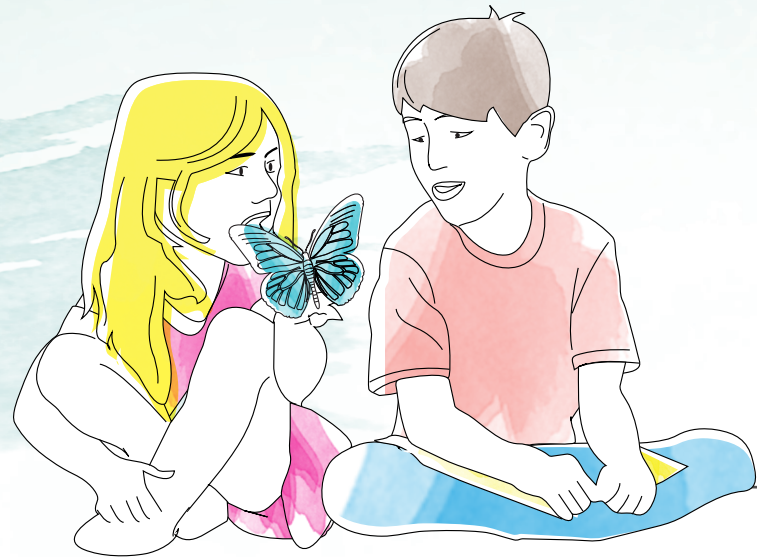
כל אהבה שהיא תלויה בדבר,
בטל דבר, בטלה אהבה.
ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה
לעולם.
(משנה, מסכת אבות ה, טז)

אודות השיר

השיר מדבר על אהבה בין אם
לילדיה. הדובר הוא ילד המספר
על הקשר והאהבה המיוחדים
בינו ובין אמו, הבאים לידי ביטוי
באופנים שונים לאורך השיר -
בגידול ובדאגה המתמדת. "תמיד
היית איתי / גם כשהייתי לבדי."
בפזמון הדובר פונה אל אמו
ישירות ומציין שלושה דברים
מרכזיים בקשר ביניהם: "את
הינקת אותי" - אוכל, צרכי החיים;
"את פינקת אותי" - אהבה; "את
הבאת אותי" - עצם הקיום.

חֵבְרוֹת וְסוּבְלָנוּת

חברים

מילים: דודו ברק
לחן: יוני רועה

חבר אחד למד אותי לשיר
חבר אחד למד אותי לשמח
גם חברתי הציעה לי לקחת קצת אור
ואת הרע מהר מאוד לשפך.

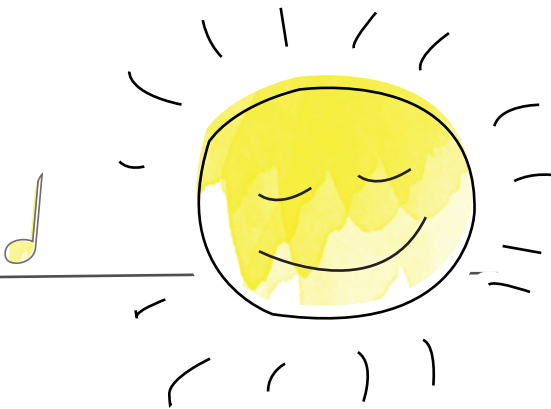
היה מי שלמד אותי לבפות
היה מי שעזר לי גם לסלח
מכל הטיפות, העלבונות והמכות
נשאר לי רק אל תוף עצמי לברח.

מכל החברים שלי קבלתי את הטוב
את החיוך נתן לי החבר הכי קרוב.

קבלתי מכלם את המיטב
את הכנות ואת מגע האשר
קבלתי קרן שמש וירח וכוכב,
את קו הרחמים, את קו הישר.

עכשיו אני פוסע לי לאט
ומעלי זורחת לי השמש
חשבתי לי לתת פה, לכלכם, אחד
אחד, את מה שחברי נתנו לי אמש.

מכל החברים שלי קבלתי את הטוב
את החיוך נתן לי החבר הכי קרוב.

עשה לך רב, וקנה לך חבר.
(משנה, מסכת אבות, פרק א, 1)

אודות השיר

השיר עוסק בערך החברות,
ובדברים שחברים נותנים זה
לזה. חברים שונים זה מזה, וכך
גם הנתינה והקבלה ביניהם:
כל חבר נותן דבר אחר, והדובר
מקבל מכל חבר משהו שונה
השיר מתחיל במה שקיבלתי
מאחרים, ומסתיים במה שאני
יכול לתת לאחרים: "חשבתי לי
לתת פה, לכלכם, אחד אחד,
את מה שחברי נתנו לי אמש".

ניצוץ האהבה

מילים: אהוד בנאי
לחן: עממי

כל אחד חי בעולם אחר
כל כך גדול השוני
את מה שאני מרגיש בפנים
איש לא מרגיש כמוני

את מה שאאתה חושב עמק
אני חושב שטות
מה שאאתה רואה סגור
אני רואה פתוח

את מה שאני רואה לבן
אתה רואה שחור
כשיוֹרֶדֶת עלי החשכה
עליך זורח אור

מה שבשבילך חלום
לי זו האימה
מה שבשבילי שלום
לך זו מלחמה

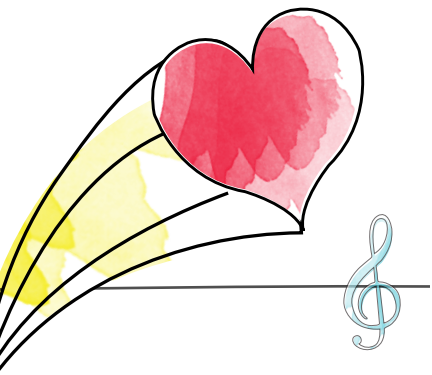
למקום אליו אני הולך
הן גם אתה תגיע
כל הדרך הרי עולות
אל אותו הרקיע

אל המקום אליו אתה הולך
הן גם אני אגיע
אך בלי ניצוץ האהבה
שום דבר לא יתניע

כשם שאין פרוצופיהן שונים זה
לזה, כך אין דעתם שונה.
(תלמוד בבלי, מסכת ברכות דף
נח, ע"א)

אודות השיר

השיר עוסק בהבדלים
ובמחלוקות בין בני אדם.
לדבריו של אהוד בנאי מחבר
השיר "לא משנה מה אני
חושב ומה אתה חושב, בלי
ניצוץ האהבה שום דבר לא
יצליח".
בביצוע השיר חולקים אהוד
בנאי ודקלון את השורות,
וחוזרים זה לעומת זה על כל
שורה בשיר. כך הם יוצרים
גם בביצוע את הפיצול שבין
שניים שונים. ולמרות כל
ההבדלים, השיר חותר אל
"ניצוץ האהבה" המאפשר את
הדיאלוג והקיום המשותף.

חברים מפל מיני צבעים

מילים: חנה גולדברג

לחן: יוני רועה

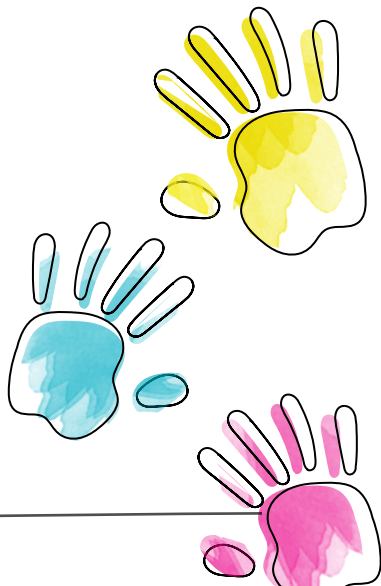
ש לי חבר חום כמו שוקולד
כשאני עצובה הוא תמיד כזה נחמד
נכון שהוא ממני לגמרי אחר
אך על כזה חבר איך אפשר לוותר?
יש לי חברה עם עיניים כחולות
שלה אני מספרת את כל הסודות
נכון שהיא ממני לגמרי אחרת
אבל היא חברה קזאת נהדרת

איזה פיף שיש המון חברים
המון חברים בכל מיני צבעים
חומים, כתמים, שחורים ולבנים
איזה פיף שיש כאלה חברים

יש לי חבר ג'ינג'י עם נמשים
אתו הכי פיף לעשות חיים

אז נכון שהוא ממני לגמרי אחר
אך על כזה חבר איך אפשר לוותר?
יש לי חברה שחורה עם תלתלים
שתינו מגדלות גור חתולים
נכון שהיא ממני לגמרי שונה
אבל היא חברה קזאת נפלאה

איזה פיף שיש המון חברים...

השלום הוא לחבר שני הפכים.
(ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן,
חלק א')

אודות השיר

השיר עוסק בערך של השונות,
בהבדלים שבין החברים השונים,
ובחשיבות והייחודיות של כל אחד
מהם. השיר מבוסס על צבעים
שונים, שהם גם ציון המראה
השונה של הילדים ("חומים,
כתומים, שחורים ולבנים"), וגם
דימוי ליתר ההבדלים שביניהם.
כותבת השיר חנה גולדברג
מספרת: "יום אחד טלפן אלי במאי
הפסטיגל וביקש לכתוב שיר על
הצבעים. "מה דעתך שבמקום
שיר על הצבעים, אכתוב שיר
על הילדים, שיר אנטי-גזעני?",
שאלתי. "זה לא מסובך מדי
לילדים?" שאל הבמאי, "ילדים
מסוגלים לקלוט מסרים מורכבים
ועמוקים" עניתי. השיר זכה
במקום השני בפסטיגל.

חברים טובים

מילים: אהוד מנור
לחן: צוף בילוסוף

אתה לא יכול לבחור את הוריה
לא את אחיה ולא את אחותך,
אבל אתה יכול לבחור את חבריה
והם יכולים לבחור אותך.

יש לי חבר ואנחנו שוים
שיש בעיה אז שנינו חושבים,
מי שיש לו חבר לא מרגיש לבד
ומה שרוצים קורה מיד.

אנחנו חברים טובים אבל אני זה אני
והוא זה הוא,
שוים בחוץ וגם בפנים
אך לפעמים הוא אני ואני קצת הוא,
כי אנחנו תמיד אחד בשביל השני
(חברים טובים)

אני לא צריה לשחק ולבלע
מה שפואב לי מציק ומבלבל,
אני יכול כבר להשמיע ולשמע
בכל שעה פיוס וגם בליל.

יש לי חבר ואנחנו שוים
שיש בעיה אז שנינו חושבים,
מי שיש לו חבר לא מרגיש לבד
ומה שרוצים קורה מיד.

אנחנו חברים טובים...

כשאין לה חבר
אתה מרגיש שמשהו חסר,
וכשיש לה חבר
הזמן עובר לו בכיף מהר.

אנחנו חברים טובים...

לא טוב היות האדם לבדו.
(בראשית ב', יח)

אודות השיר

בשיר "חברים טובים" ניתן דגש
על המושג חבר ועל משמעות
החברות. כחברים אנחנו שווים:
"לפעמים הוא אני, ואני קצת
הוא", אך גם שונים: "אני זה
אני, והוא זה הוא". השיר פותח
ביכולת הבחירה שלנו בחברים
המתאימים לנו, וממשיך בפירוט
הרווחים שיש לילד מן החברות.
ובבריתות.

יותר

מילים: יהונתן גפן
לחן: יצחק קלפטר

יותר הכנה ביני לבינה,
יותר שמחה, יותר חיים,
פחות לבד, יותר אתה.

נלמד לחיות עם מה שיש,
לא נחפש דבר אחר,
אבל נמשיך ונבקש
מלת תפלה אחת יותר.
יותר שמחה, שלי, שלך,
הרבה יותר מלים חמות,
פחות שקרים, פחות דמעות,
פחות למות, יותר לחיות.

יותר אהבה...

יותר אהבה,
יותר הקשבה,
יותר אמונה בין אדם לאדם,
יותר שלום, יותר תקנה,
פחות קנאה ו שנאת חנם,
יותר נשמה,
יותר אלהים,

איזהו עשיר? השמח בחלקו.
(משנה, מסכת אבות, פרק ד, א)

אודות השיר

בשיר יוצר יהונתן גפן ניגוד
בין קבלת המציאות ובין
הרצון לשנותה: השיר פותח
באמירה "נלמד לחיות עם מה
שיש", כלומר נסתפק בדברים
הקיימים, אך מיד מוסיף ואומר:
"אבל נמשיך ונבקש מילת
תפילה אחת יותר". השיר פורש
רשימת בקשות לשינוי, בעיקר
בתחום שבין אדם לחברו, ובין
בני אדם בכלל. ההנחה של
השיר שזה בעיקר בידינו: "
כולם רוצים להיות טובים, אבל
אפשר היה יותר". מילות מפתח
החוזרות בשיר הן "יותר"
ו"פחות", ובדרגה עולה והולכת:
"יותר אהבה, יותר הקשבה ...
יותר שלום, יותר תקווה ... יותר
נשמה, יותר אלוהים." וכנגדה:
"פחות קנאה ... פחות שקרים,
פחות דמעות ...".

שירת העשבים

מילים: נעמי שמר על פי
רבי נחמן מברסלב
לחן: נעמי שמר

להתפלל ביניהם
ובשמחה לעבד
את ה'
ומשירת העשבים
מתמלא הלב
ומשתוקק

וכשהלב
מן השירה מתמלא
ומשתוקק
אל ארץ ישראל
אור גדול
אזי נמשך והולך
מקדושתה של הארץ
עליו
ומשירת העשבים
נעשה נגון
של הלב

כמה יפה
כמה יפה ונאה
כששומעים השירה
שלהם
טוב מאד

הנצנים נראו בארץ עת הזמיר
הגיע וקול התור נשמע
בארצנו.
(שיר השירים ב, ו"ב)

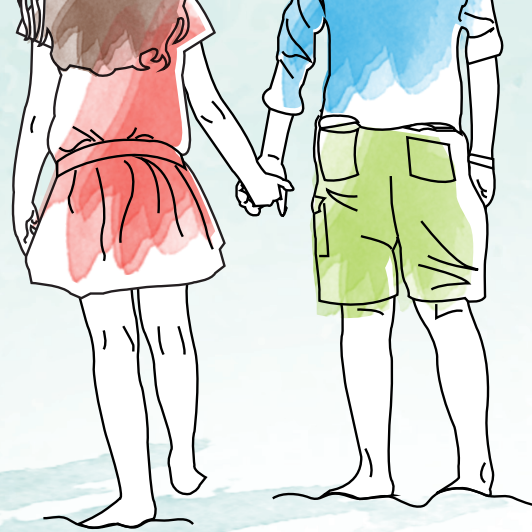
אודות השיר

בשנת 1976 כתבה המשוררת
נעמי שמר את "שירת העשבים",
שמבוסס על דבריו של רבי
נחמן מברסלב (1810-1772).
השיר עוסק בערך ובייחוד של כל
פרט על פני האדמה, ייחוד הבא
לידי ביטוי בקולו המיוחד, בניגון
המיוחד שלו. לא רק בני אדם
ובעלי חיים אלא אפילו צמחים
ועשבים: "שכל עשב ועשב יש
לו שירה מיוחדת משלו". על
אחת כמה וכמה, שלכל אדם יש
את הניגון המיוחד שלו, המהות
שרק הוא מבטא בעולם. ר' נחמן,
והשיר של נעמי שמר בעקבותיו,
קוראים לאדם להיות קשוב
לניגון של עצמו ושל הסובב
אותו, הטבע בכללו ובמיוחד

טבעה של ארץ ישראל. השהייה
טבע וההקשבה לניגוניו
מאפשרת לאדם להעמיק את
הקשר שלו לאדמה, לטבע
ולארץ ישראל, וכל אלו הופכים
ל"שירת הלב" של האדם עצמו.

משתוקק - רוצה מאוד
אזי - כתוצאה מכך

עֲרֵבוּת הַדָּדִית, אַחֲרִיּוֹת וּמַחֲיָבוֹת

אני ואתה

מילים: אריק אינשטיין
לחן: מיקי גבריאלוב

אני ואתה נשנה את העולם,
אני ואתה אז יבואו כבר פלם,
אמרו את זה קדם לפני,
לא משנה -
אני ואתה נשנה את העולם.

אני ואתה נשנה את העולם,
אני ואתה אז יבואו כבר פלם,
אמרו את זה קדם לפני,
לא משנה -
אני ואתה נשנה את העולם.

אני ואתה ננסה מהתחלה,
יהיה לנו רע,
אין דבר זה לא נורא,
אמרו את זה קדם לפני,
זה לא משנה -
אני ואתה נשנה את העולם.

לא עליך המלאכה לגמור,
ולא אתה בן חורין לבטל ממנה.
(משנה, מסכת אבות, פרק ב, טז)

אודות השיר

השיר עוסק ברצון "לשנות את העולם" ובלקיחת אחריות לתיקונו. זהו אחד השירים המוכרים ביותר של אריק אינשטיין, והוא הפך במשך השנים לשיר המבטא את האמונה בכוחו של כל אחד להשפיע ולשנות: "אני ואתה", ולא "אני" לבד, או "אנחנו" כללי.

פלנו זקוקים לחסד

מילים: נתן זך
לחן: אילן וירצברג

פלנו רוצים לתת
רק מעטים יודעים איך.
צריף ללמוד פעת
שהאשר לא מחיך,
שמה שנתן אי פעם
לא ילקח לעולם.

פלנו זקוקים לחסד,
פלנו זקוקים למגע.
לרפוש חם לא בכסף,
לרפוש מתוך מגע.
לתת בלי לרצות לקחת
ולא מתוך הרגל.

כמו שמש שזורחת,
כמו צל אשר נופל.
בואי ואראך לך מקום
שבו עוד אפשר לנשם.

שיש לכל זה טעם,
גם כשהטעם תם...
בואי ואראך לך מקום
שבו עוד מאיר אור יום.

פלנו רוצים לאהב,
פלנו רוצים לשמח.
כדי שיהיה לנו טוב,
שיהיה לנו פוח.

כמו שמש שזורחת...

על שלשה דברים העולם עומד:
על התורה ועל העבודה ועל גמילות
חסדים.
(מסכת אבות, פרק א' ב')

אודות השיר

שיר זה של נתן זך הפך במשך השנים למעין המנון של ערך הנתינה והחסד בהקשרים שונים של התנדבות בחברה הישראלית. מתואר בו תהליך שבו גם הנותן וגם המקבל זקוקים לנתינה ותלויים בה.

חסד - מעשה טוב, טובה צדקה
תם - הסתיים, נגמר.

צל ומי באר

מילים: יורם טהרלב

לחן: לוי שער

במדִּרוֹן מַעַל הַנָּאֲדִי
עֵץ הַשְּׁקֵדִיָּה פֹּרֵחַ
בְּאוֹר נִיחוּחַ הַדְּסִים
זֶה הַזְּמַן לִפְנֵי הַקִּיץ
שֶׁעָרִיז הַלֵּב פּוֹתַח
וְתַמִּיד בְּרוּכִים הַנֹּכְנְסִים.

בִּימֵים אֲשֶׁר כָּאֵלָה
מִחֲפִים עַד בֹּא הַלֵּיל
מִחֲפִים לְצַעֲדִים קְרִבִּים
לֹא סוּגְרִים אֶת הַבְּרִיחַ
לֹא עוֹצְמִים אֶת הָעֵינַיִם
בִּימֵים כָּאֵלָה מִקְשִׁיבִים

מִי שֶׁרָעַב יִמְצָא אֲצִלְנוּ פֶת שֶׁל לֶחֶם
מִי שֶׁעָיַף יִמְצָא פֶה צֶל וּמִי בְּאֵר
מִי שֶׁסָּפְתוּ נּוֹפֶלֶת
חֶרֶשׁ יִכְנֹס בְּדָלֶת
חֶרֶשׁ יִכְנֹס וְעַד עוֹלָם יוּכַל לִהְיוֹת
מִי שֶׁרָעַב יִמְצָא אֲצִלְנוּ פֶת שֶׁל לֶחֶם
מִי שֶׁעָיַף יִמְצָא פֶה צֶל וּמִי בְּאֵר
מִי שֶׁסָּפְתוּ נּוֹפֶלֶת
חֶרֶשׁ יִכְנֹס בְּדָלֶת
וְתַמִּיד יוּכַל לִהְיוֹת.

זֶה הַבֵּית שֶׁבָּנִינוּ
זֶה הָאָרֶץ שֶׁנִּטְעָנוּ
זֶה הַשְּׂבִיל וְזוֹהִי הַבָּאָר
מִי שֶׁבָּא לִפֶּה - אָחִינוּ
מִי שֶׁבָּא - יֵסֵב אֶתֵּנוּ
וְהַשַּׁעַר שׁוֹב לֹא יִסְגֵּר

יְהִי בֵיתְךָ פֶתוּחַ לְרוּחָהּ ...
(משנה, מסכת אבות, פרק א ה)

אודות השיר

השיר עוסק בערך 'הכנסת אורחים' "ותמיד ברוכים הנכנסים". השיר נכתב בעקבות זיכרון ילדות של המשורר והפזמונאי יורם טהרלב. לפני יותר מ-70 שנה, באוקטובר 1945, עמדו שלטונות המנדט הבריטי לשלוח מעפילים, ניצולים, שהגיעו מאירופה מיד לאחר מלחמת העולם השנייה אל מחנות מעצר בקפריסין. בלילה שלפני ההגליה המתוכננת, פרצה יחידה של לוחמי פלמ"ח אל המחנה בו הם היו כלואים ושחררה אותם. הלוחמים הבריחו את המעפילים וחלקם הגיע אל קיבוץ יגור שחבריו הוזעקו לסייע לעולים להיטמע בין חברי

הקיבוץ על ידי כך שילבשו את בגדיהם, יתגוררו באותם חדרים וכך לא יתאפשר לבריטים להבחין בין וותיקים לעולים. יורם טהרלב היה אז ילד שבביתו הסתתרה כחודש אחת העולות. אירוע מסעיר זה היווה עבורו השראה בכתיבתו את השיר "צל ומי באר" העוסק בהכנסת אורחים ישראלית. לוי שער כתב את הלחן על פי בקשה של צמד "הפרברים". התווים נשלחו ליורם טהרלב, שתוך שבועיים כתב את מילות השיר.

מִדְרוֹן - שיפוע, מורד, ירידה תלולה
וְאֲדִי - ערוץ נחל
פֶת - פרוסת לחם
בְּאֵר - בור שעומקו מגיע עד שכבת מים במעמקי האדמה
יֵסֵב - יצטרף

נְחֵמָה

מילים: רחל שפירא
לחן: נורית הירש

זֶה בָּזוּ נְפִיט
וְנִתְּמָה שְׁנִית
אִם רְאִינוּ נְכוּנָה
לְפַעֲמִים אָנִי
לְפַעֲמִים אַתָּה
כֹּה זְקוּקִים לְנִחְמָה.

וּלְכֹאזֶרָה עֶסְקָנוּ בְּשֻׁלְנוּ
רַק בְּשֻׁלְנוּ
בְּלִי לְבִקֵּשׁ גְּדוּלוֹת וּנְצוּרוֹת.
שְׁלוֹה מוֹפֶרֶת
וּכְבֹּר אַחֲרֶת
וְאִין טַעַם לְכִסּוֹת
כִּי בִפְתָח נִכְנָסוֹת -
הַתְּמוּרוֹת.

זֶה בָּזוּ נְפִיט...

מִי שֶׁצָּמֵא לְכָל מַחְוָה שֶׁל חֶסֶד,
אֲזָנוּ תוֹפֶסֶת -
אֵיךְ הִקְרִיאוֹת חוּצוֹת אֶת הָרְחוֹב
שׁוֹאֵל עֲדִין
שׁוֹאֵל מֵאֵין
כֵּן, מֵאֵין כּוֹחוֹת לְשֹׂאֵב.

בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אָנָשִׁים, הַשְׁתַּדֵּל
לִהְיוֹת אִישׁ.

(מסכת אבות, פרק ב, ו)

אודות השיר

השיר מספר על התמודדויות קשות בחיי האדם ועל הצורך האנושי בנחמה. הוא חוזר אל כוחם המחזק והמרגיע של האנשים שלצדנו: "זה בזו נביט... לפעמים אני, לפעמים אתה, כה זקוקים לנחמה".

נחמה - דבר שמשכיח קושי או כאב; שמפצה על תחושות קשות.

לכאזרָה - במבט ראשון, למראית עין.

עסקנו בשלנו - התעניינו ופעלנו בנושאים הקשורים לנו **גדולות ונצורות** - דברים ומעשים גדולים, נפלאים ובעלי משמעות

שלוה מופרת - שלוה שהופסקה **תמורות** - שינויים

מחווה - תנועה או מעשה **לשאב** - להוציא, למשוך מים מהמקור שלהם

נתמה - נתפלא, נשתומם **בערת הקיץ** - חום הקיץ **חרדותיו** - הפחדים שלו

אָנָשִׁים טוֹבִים

מילים ולחן: נעמי שמר

אִישׁ אֶחָד יִבְנֶה לִי גֶשֶׁר כְּדֵי לַחְצוֹת נֶהָר
אִישׁ אֶחָד יִצְמִיחַ יַעַר בְּמוֹרְדוֹת הָהָר
וְאִשָּׁה טוֹבָה אַחֲרָי, אִם יִהְיֶה קָשָׁה
רַק תִּצְבִּיעַ אֶל הָאֶפֶק וְתִבְטִיחַ שׁ -

אָנָשִׁים טוֹבִים...

וּמִמֶּשׁ כְּמוֹ צִמְחֵי הַבֵּר הַבוֹדְדִים
הֵם עוֹצְרִים תָּמִיד אֶת הַחוֹלוֹת הַנוֹדְדִים
הָרָקִיעַ מִתְּבַהֵר, וּכְבֹּר אֶפְשָׁר לְרֹאוֹת
אָנָשִׁים עַל אִם הַדֶּרֶךְ מַחְפִּים לְאוֹת

אָנָשִׁים טוֹבִים...

תִּפְקְחוּ אֶת הָעֵינַיִם, תִּסְתַּכְּלוּ סָבִיב
פֹּה וְשָׁם נִגְמַר הַחֶרֶף וְנִכְנָס אָבִיב
בְּשָׂדֶה לִיד הַדֶּרֶךְ יֵשׁ כֶּבֶד הֶגְנוּיֹת
אֶל תִּגְדִּידוֹ לִי שֶׁפֶל זֶה לֹא יִכּוֹל לִהְיוֹת

אָנָשִׁים טוֹבִים בְּאֲמֻצֵּעַ הַדֶּרֶךְ
אָנָשִׁים טוֹבִים מְאֹד
אָנָשִׁים טוֹבִים יוֹדְעִים אֶת הַדֶּרֶךְ
וְאַתֶּם אֶפְשָׁר לְצַעֵד

אִישׁ אֶחָד קָנָה לִי סֶפֶר בֶּן מֵאָה שָׁנָה
אִישׁ אֶחָד בָּנָה כְּנוֹר שִׁישׁ בּוֹ מְנַגִּינָה
וְאִשָּׁה טוֹבָה אַחֲרָי לִי נִתְּנָה אֶת שְׁמָהּ
וּמֵאֵז אָנִי בַּדֶּרֶךְ שָׂרָה בְּמָקוֹמָהּ

אָנָשִׁים טוֹבִים...

אֵיזֶהוּ מְכַבֵּד? הַמְכַבֵּד אֶת הַפְּרִיָּוִת.
(מסכת אבות, פרק ד, א)

אודות השיר

השיר נכתב במיוחד לערב שיזם העיתון "ידיעות אחרונות" בשנת 1981, והוקדש בהוקרה לאנשי מופת ומתנדבים למען הזולת למען אנשים אחרים. השיר מבשר על בואו של האביב. בכל בית הוא מתאר את האנשים השונים שבוגשים באמצע הדרך, "ואתם אפשר לצעוד". האופי העליו של השיר - במלים ובלחן - מבטא את חדוות העשייה והתרומה בקהילה.

תּוֹדָה

מילים: עוזי חיטמן
לחן: יורגו דאלארס

תּוֹדָה עַל כָּל מָה שֶׁבָּרַאתָ
תּוֹדָה עַל מָה שְׁלִי נָתַתָּ

עַל אֹר עֵינַיִם,
חֵבֶר אוֹ שָׁנִים
עַל מָה שֶׁיֵּשׁ לִי בַּעוֹלָם.
עַל שִׁיר קוֹלְחַ
וְלֵב סוֹלֶחַ
שֶׁבִּזְכוּתָם אֲנִי קָיָם.

תּוֹדָה עַל כָּל מָה שֶׁבָּרַאתָ
תּוֹדָה עַל מָה שְׁלִי נָתַתָּ

עַל צְחוּק שֶׁל יֶלֶד
וְשִׁמִּי הַתְּכַלֵּת
עַל אֲדָמָה וּבֵית חָם.

פָּנָה לְשִׁבְתָּ,
אֲשֶׁה אוֹהֶבֶת
שֶׁבִּזְכוּתָם אֲנִי קָיָם.

תּוֹדָה עַל כָּל מָה שֶׁבָּרַאתָ
תּוֹדָה עַל מָה שְׁלִי נָתַתָּ

עַל יוֹם שֶׁל אֲשֶׁר,
תְּמִימוֹת וַיֵּשֶׁר
עַל יוֹם עֲצוּב שְׁנָעֵלָם.
תְּשׁוּאוֹת אֶלְפִים
וְכַפִּים
שֶׁבִּזְכוּתָם אֲנִי קָיָם.

ברוך אתה ה' ... שלא חסר בעולמו
כלום, וברא בו בריות טובות ואיל-
נות טובות, להננות בהם בני אדם.
(ברכת האילנות)

אודות השיר

זהו 'שיר תפילה' המעלה על נס את ערך ההודיה על הטוב. יש רגעים בחיים שעלינו לעצור את העשייה היומיומית, להסתכל סביב ולהודות על מה שיש בחיינו, מן הדברים השגורתיים ביותר, שאנו נוטים לקבל כמובנים מאליהם ("אור עיניים", "בית חם" וכד'), ועד לדברים המיוחדים שבהם זכינו.

יד ביד

מילים: תלמה אליגון רוז
לחן: רוני וייס

אודות השיר

זהו 'שיר תפילה' המעלה על נס את ערך ההודיה על הטוב. יש רגעים בחיים שעלינו לעצור את העשייה היומיומית, להסתכל סביב ולהודות על מה שיש בחיינו, מן הדברים השגורתיים ביותר, שאנו נוטים לקבל כמובנים מאליהם ("אור עיניים", "בית חם" וכד'), ועד לדברים המיוחדים שבהם זכינו.

יד ביד וְלֵב אֶל לֵב...

פֶּה אֶחָד שִׁירָנוּ רָם
אִישׁ לְאִישׁ וְאִישׁ זֶה עִם
יָד בְּיָד שְׁלוֹם נֶאֱמַר
יָחַד לְמַחֵר.

יד ביד וְלֵב אֶל לֵב...

כָּל אֶחָד יֵשֵׁא קוֹלוֹ
יָחַד לְעוֹלָם כָּלוֹ
וְנִשְׁיָרָה פֶּה אֶחָד
יָחַד יָד בְּיָד.

יד ביד וְלֵב אֶל לֵב...

כָּל אֶחָד יִתֵּן מְעֵט
כָּל אֶחָד יוֹשִׁיט רַק יָד
יָחַד יָחַד לֹא לִבָּד
אֶל הָאֹר נִצְעֵד.

יד ביד וְלֵב אֶל לֵב...

אֶת יָדֵי כֶּף בְּיָדָהּ
יָחַד כָּל הַמִּשְׁפָּחָה
אִישׁ אֶחָד כָּל לֵב אֶחָד
יָחַד יָד בְּיָד.

יד ביד וְלֵב אֶל לֵב...

מְעֵט מִן הָאֹר דּוֹחָה הַרְבֵּה מִן הַחֲשֶׁךְ.
(ר' ישראל בעל שם טוב)

אודות השיר

השיר מציג את הרעיון שעוצמה ויכולת נוצרים מהחיבור, מה"יחד" של בני אדם. כל אדם מוסיף את חלקו הקטן, וביחד, "יד ביד", העשייה מקבלת עוצמה והיא נעימה יותר.

זָקָה לַעֵם וּלְאֶרֶץ

הַמַּסָּע לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

מילים: חיים אידיסיס

לחן: שלמה גרוניך

וּבְלִילָה תִקְפוּ שׁוֹדָדִים
בְּסָפִין גַּם בְּחָרֵב חֲדָה,
בְּמִדְבָּר דִּם אָמִי, הִירַח עָדִי
וְאֲנִי מִבְּטִיחָה לְאַחֵי הַקְּטָנִים.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום,
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

בִּירַח דְּמוּתָהּ שֶׁל אָמִי,
מִבְּטִיחָה בִּי, אָמָא אֵל תַּעֲלָמִי
לֹו הִיְתָה לְצַדִּי, הִיא הִיְתָה יְכוּלָה
לְשַׁכְנֵנִי אוֹתָם שְׁאֲנִי יְהוּדִי.

עוד מעט, עוד קצת, בקרוב נגאל,
לא נפסיק ללכת, לארץ ישראל.

עוד מעט, עוד קצת, להרים עינים
מאמץ אחרון לפני ירושלים.

עוד מעט, עוד קצת, בקרוב נגאל
לא נפסיק ללכת, לארץ ישראל.

וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבְנוֹ
עָרִים נְשֻׁמוֹת וְיִשְׁבוּ וְנִטְעוּ כִרְמִים וְשָׁתוּ
אֶת יַיִנָם וְעָשׂוּ גִזְרוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָהֶם.
(עמוס ט, י"ד)

אודות השיר

השיר הוא אחד משלושה שירים שנכתבו לתכנית 'יום הצדעה לתרבות יהודי אתיופיה'. השיר נכתב לאחר שהמחבר אסף סיפורים וחוויות של עולי אתיופיה על מסעם לארץ ישראל. בשיר מסופר על העלייה המאורגנת של יהודי אתיופיה, שהובאו לארץ בשני מבצעי עלייה: "מבצע משה" (1983/4) ו"מבצע שלמה" (1991), על מסע הנדודים ועל המכשולים שעמדו בדרכם. בשיר בא לידי ביטוי חלומם של יהודי אתיופיה, אותו החלום הנשמע בפיוטים היהודיים העתיקים ובשירי "חיבת ציון" והעליות החלוציות הראשונות - "לא נפסיק ללכת לארץ ישראל".

קוֹם וְהִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר קלינגר

מִסִּתְתֶּרֶת הַמּוֹלָדֶת
בִּישָׁנִית וַעֲנָה.

קוֹם וְהִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ...

וְכִרְמֵי עֲצֵי הַזֵּית
וּמִסְתוֹר הַמַּעֲיָן
עוֹד שׁוֹמְרִים אֶת חִלּוּמָהּ
וְחִלּוּמָנוּ הַיָּשָׁן.
וְגִזְרוֹת אוֹדָמִים עַל הָר
וְיִלָּדִים עַל הַשְּׂבִילִים,
בְּמָקוֹם שָׁבוּ הַלְכָנוּ
עִם חֲגוֹר וְתַרְמִילִים.

קוֹם וְהִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ...

קוֹם וְהִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ
בְּתַרְמִיל וּבְמַקָּל.
וְיִדְאִי תַפְגֵּשׁ בְּדֶרֶךְ
שׁוֹב אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
יַחְבְּקוּ אוֹתָךְ דְּרָכֶיהָ
שֶׁל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה,
הִיא תִקְרָא אוֹתָךְ אֵלֶיהָ
כְּמוֹ אֵל עֶרֶשׁ אֲהָבָה.

זֹאת אֲכֹן אוֹתָהּ הָאֶרֶץ,
זוֹ אוֹתָהּ הָאֲדָמָה
וְאוֹתָהּ פֶּסֶת הַסָּלַע
הַנִּצְרָבֶת בַּחֲמָה.
וּמִתַּחַת לְאַסְפֵּלֶט
לְבִנְיָנִי הָרְאוּהָ,

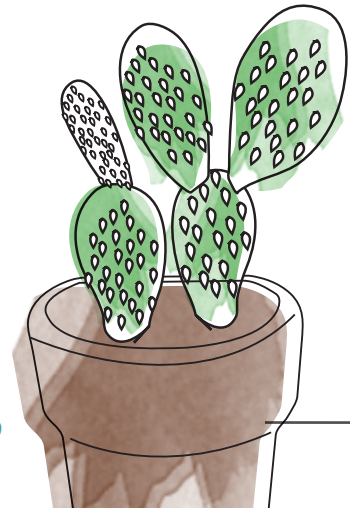
קוֹם הִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאֶרְכָּה
וּלְרַחֲבָה.
(בְּרֵאשִׁית יג, יז)

אודות השיר

השיר שלפנינו עוסק בערכו של הטיול בארץ ישראל. השיר מנסה לעודד את הישראלי להכיר את הארץ ברגליים, ומודגשים בו נופיה של הארץ. הפזמונאי יורם טהרלב, מחבר השיר, סיפר שהשיר מנסה לעודד להכיר את הארץ ברגליים. "היה זה לפני עידן רכבי-השטח, המגיעים היום לכל מקום שפעם חשבנו כי אפשר להגיע אליו רק ברגל. לפני שנים אחדות "שיפצתי" את השיר כדי להתאימו לעידן החדש וכתבתי: 'קום והתעלף בארץ/ סע בוולבו החדיש/ וודאי תפגוש בדרך/ איזה ג'יפ עם נובוריש'..."

עֶרֶשׂ אֲהָבָה - מִיטַת אוֹהָבִים
נִצְרָבֶת - נִשְׁרֶפֶת
אַסְפֵּלֶט - הַחוֹמֶר שֶׁמִּמֶּנּוּ
סוּלָלִים כְּבִישִׁים
בִּנְיָנֵי הָרְאוּהָ - בְּנִינִים גְּדוּלִים
וּמִרְשִׁימִים

עֲנָה - צְנוּעָה
מִסְתוֹר הַמַּעֲיָן - מְקוֹר מִים
שֶׁמִּסְתַּתֵּר, חֲבוּי מֵהַעֵין
אוֹדָמִים - צְבוּעִים אֲדוּם
חֲגוֹר - חֲגוּרָה שֶׁעֲלֶיהָ תְּלוּיָה
מִימָיָה (בְּטִיּוֹל)

עוד לא תמו כל פלאיך

מילים: יורם טהרלב

לחן: רמי קלינשטיין

ארצנו הקטנטנת, ארצנו היפה
מוֹלֶדֶת בְּלִי כְּתָנָה, מוֹלֶדֶת יַחֲפָה
קְבִלֵנִי אֶל שִׁירֶיהָ, כְּלָה יַפְהַפֶּיהָ
פְּתַחֲהִי לִי שְׁעָרִים אֲבּוּא בָּם אוֹדָה יָהּ.

בְּצֵל עֲצֵי הַחֲרָשׁ, הֶרְחַק מֵאוֹר חֲמָה
יַחֲדִיו נָכַה פֶּה שָׁרֵשׁ אֶל לֵב הָאֲדָמָה
אֶל מַעֲיָנוֹת הַזָּהָר, אֶל בָּאֲרוֹת הַתֶּם
מוֹלֶדֶת לֵלֵא תֹאֵר וְצוּעֵנִי יְתוֹם.

עוד לא תמו כל פלאיך

עוד הזמר לו שט

עוד לבי מכה עם ליל

ולוחש לך בלאת:

את לי את האחת

את לי את, אם ובת

את לי את המעט
המעט שנותר.

נביאה בבגדינו את ריח הכפרים
בפעמון לבנו יכו העדרים,
ישנה דממה רוגעת
וקרן אור יפה,
ולאורה נפסעה ברגל יחפה.

עוד לא תמו כל פלאיך...

קחו בכליכם מזמרת הארץ
והורידו לאיש מנחה.
(בראשית מג, יא)

אודות השיר

לפנינו שיר אהבה למולדת,
לארץ ישראל. בשיר יש האנשה
[ייחוס תכונות אנושיות למי
שאינו אדם] של הארץ לדמות
אישה, ובפזמון היא "אם ובת".
יורם טהרלב, כותב השיר,
מספר: "בשיר אני מביא מעין
ציטוט של פסוק מתהילים:
'פתחי לי שעריך, אבוא בם
אודה יי'. בתהילים כתוב:
'פיתחו לי שערי צדק, אבוא
בם אודה יי'. לשיר זה חודר
נוף הקיבוץ וזיכרונו של אבא
שלי, שהיה רועה-צאן: 'נביאה
בבגדינו את ריח הכפרים/
בפעמון לבנו יכו העדרים' ..."

כתנת - בגד, לבוש
אודה יי - אודה לאל (על פי פסוק
בתהילים)
תמו - נגמרו
פלאיך - הנפלאות וההפתעות שלך
בלאת - בשקט, באין רואים
נפסעה - נצעד

אין לי ארץ אחרת

מילים: אהוד מנור

לחן: קורין אלאל

אין לי ארץ אחרת

גם אם אדמתי בוערת

רק מלה בעברית חודרת

אל עורקי, אל נשמתי

בגוף כואב, בלב רעב

כאן הוא ביתי

לא אשתק, כי ארצי

שנתה את פני

לא אותר לה,

להזכיר לה,

ואשיר כאן באזניה

עד שתפקח את עיני

אין לי ארץ אחרת

גם אם אדמתי בוערת

בגוף כואב, בלב רעב

כאן הוא ביתי

לא אשתק, כי ארצי

שנתה את פני

לא אותר לה,

להזכיר לה,

ואשיר כאן באזניה

עד שתפקח את עיני

אין לי ארץ אחרת

עד שתחדש ימי

עד שתפקח את עיני

אין לי ארץ אחרת

גם אם אדמתי בוערת

רק מלה בעברית חודרת

אל עורקי, אל נשמתי

בגוף כואב, בלב רעב

כאן הוא ביתי

ארץ נחלי מים, עינת ותהמת

יצאים בבקעה ובקר.

(דברים ח', ט')

אודות השיר

השיר נכתב בעקבות מות אחיו

הצעיר של המשורר אהוד מנור,

יהודה וינר, שנהרג במלחמת

התשה. מנור אמר שהשיר הוא

בעצם ביקורת על אוזלת היד

והיעדר ההתייחסות למותם

המיותר, לדעתו, של חיילים

רבים בזמן המלחמה. עם השנים,

גורמים פוליטיים שונים עשו

שימוש רב בשם השיר וכך הפך

'אין לי ארץ אחרת' למעין מטבע

לשון, לביטוי שגור (מקובל),

ולאחד השירים הידועים

והאהובים של אהוד מנור.

תפקח את עיניך - תפתח את

עיניך לאמת, תתעורר (מטעותה)

שיר בקר

מילים: נתן אלתרמן

לחן: דניאל לא סמבורסקי

בהרים כבר השמש מלהטת

ובעמק עוד נוצץ הטל,

אנו אוהבים אותך, מולדת,

בשמחה, בשיר ובעמל.

ממורדות הלבנון עד ים המלח

נעבר אותך במחרשות,

אנו עוד נטע לך ונבנה לך,

אנו ניפח אותך מאוד.

נלבישך שלמת בטון ומלט

ונפרש לך מרבדי גנים,

על אדמת שדותיך הנגאלת

הדגן ירנין פעמונים.

המדבר - אנו דרך בו נחצבה,

הבצות - אנחנו ניבשן.

מה נתן לך עוד להוד ושבע,

מה עוד לא נתנו ונתן.

בהרים, בהרים זרח אורנו,

אנו נעפילה אל ההר.

האתמול נשאר מאחורינו,

אך רבה הדרך למחר.

אם קשה היא הדרך ובוגדת,

אם גם לא אחד יפל חלל,

עד עולם נאהב אותך, מולדת,

אנו לך בקרב ובעמל!

בזעת אפיך תאכל לחם.

(בראשית ג, יט)

אודות השיר

"שיר בוקר", הידוע יותר

בשורותיו הראשונות "בהרים כבר

השמש מלהטת", נכתב לסרט

ההסברה הציוני: "לחיים חדשים"

בשנת 1935. הסרט הופק

לצורך גיוס כספים עבור פעולת

ההתיישבות בארץ. השיר מלא

מרץ, אמונה ושמחה, ומושם בו

דגש על עבודת האדמה, סלילת

דרכים ובניית הבתים כחלק חשוב

מהגשמת הרעיון הציוני.

שלמת - שמלה

מרבדי - יריעות (בד) ששוחים

על הרצפה, שטיחים

הדגן - תבואה חקלאית הכוללת

חיטה, שעורה, שיבולת שועל,

כוסמין ושיפון

ירנין - ישמיע רינה, ישיר

נעפילה - נעלה למקום גבוה

חלל - מי שמת בקרב

אָח יֵא רֶאב

מילים: חיים חפר
לחן: נורית הירש

מָה אֲנִי עוֹשֶׂה פֹה לֹא יוֹדֵעַ
מָה זֶה פֹה בְּכֻלּוֹ, אֲנִי שׁוֹאֵל
מִכָּל הַצְדָּדִים אֲנִי שׁוֹמֵעַ
סָאֵלָה, פֹּה זֶה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
פֹּה זֶה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יֵא סָאֵלָה
פֹּה הִיָּה דָוִד הַמֶּלֶךְ חַי
פֹּה אַתָּה תַחֲיָה גַם כֵּן אֵינְשִׁלְלָהּ
בְּאֶרֶץ צִיּוֹן כְּדָבָר אֲדֹנִי

אָח יֵא רֶאב, יֵא רֶאב
אָח יֵא ווֹל, יֵא ווֹל
אֵיפֹה, אֵיפֹה, אֵיפֹה
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

אֵיךְ עֲזַבְנוּ שְׁמָה אֶת הַבֵּית
אֶת הַכָּל שְׁמָנוּ בַּמַּזְוָדָה
אֵיךְ דִּבְּרוּ אֵלֵינוּ שְׁמֹן זֵית
אִם תִּרְצוּ אֲזַי אֵין זֹו אַגְדָּה
בָּאנוּ כְּמוֹ בִּיצִיאת מִצְרַיִם
הַיְלָדִים, הַמַּזְוָדָה, אֲשֶׁתִּי
מִן הַבֶּקֶר עַד הַצֹּהֲרַיִם
עֲבַרְנוּ גַם אֶת יָם הַדֵּי דִי טִי

אָח יֵא רֶאב, יֵא רֶאב...

לָקַחוּ אוֹתִי בְּאֵנְיָה,
לָקַחוּ אוֹתִי, לָקַחוּ אוֹתִי לְכָאן.
נָתַנוּ מָטָה וּפְתִילִיָּה,
שְ�מִיכָה קְרוּעָה וְגַם שְׁלֶחָן.
לָקַחוּ אוֹתִי חֲבֵבְתִי
נָתַנוּ לִי בֵית שְׁפָלוּ מִפַּח.
לָקַחוּ אוֹתִי לָקַחוּ אוֹתִי
מִתִּי כְּבָר גַם אֲנִי אֶקַח

אָח יֵא רֶאב, יֵא רֶאב...

אֵיךְ רָאִינוּ פַּעַמִּי מְשִׁיחַ
אֵיךְ שְׁמַעְנוּ אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר
אֵיךְ אָמַרְנוּ אֱלֹהִים מְשִׁיחַ
לֹא יֵהָא חֶסֶד פֹּה שׁוֹם דְּבָר
בְּמָקוֹם הַמְשִׁיחַ אֲנִי בָּאֲתִי
וְעַכְשָׁו אֵין מִי שִׁיעֶזֶר
אֵין מְשִׁיחַ, רַק סָלָאח שְׂבֵתִי
אֶת הַגֵּב נֹתֵן כְּמוֹ חֲמוֹר

אָח יֵא רֶאב, יֵא רֶאב...

שְׁקוּלָה יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
כְּנֶגֶד כָּל הַמַּצּוֹת שְׂבֵתוֹרָה.
(תוספתא, מסכת עבודה זרה, ה', ב')

אודות השיר

השיר עוסק בעליה ההמונית של עולים מארצות ערב, עם קום המדינה. בשיר באים לידי ביטוי געגועים למקום שהעולים עזבו, ובעיקר קשיי הקליטה וההסתגלות הרבים שאיתם הם צריכים להתמודד בארץ החדשה, קשיים חומריים ונפשיים כאחד. השיר נכתב למחזמר הקומי והביקורתי משנת 1988 המבוסס על הסרט המצליח "סאלח שבתי" (1964) בבימויו של אפרים קישון. גיבור הסרט הוא סאלח שבתי, עולה שהגיע ארצה בשנות החמישים מאחת ממדינות ערב עם משפחתו הגדולה - אישה ושבעה ילדים. הם נשלחים למעברה ("בית

שכולו מבח"), סאלח, אדם פשוט ותמים מטבעו, נאלץ להתמודד עם הביורוקרטיה והנורמות הבעייתיות שהוא מגלה בישראל, ולומד בהדרגה לנצל את חולשותיה של המערכת לטובת משפחתו. השיר, כמו הסרט, משקף אהבה לארץ בצד ביקורת על התנהלות המדינה כלפי העולים אליה.

יֵא רֶאב - קריאת הפתעה והתרגשות, וואו
אֵינְשִׁלְלָהּ - בערבית: אם ירצה האל
שְׁמֹן זֵית - ביטוי: בצורה חלקלקה
הַדֵּי דִי טִי - חומר ניקוי וחיתוי מבני מחלות

שיר השירה

מילים: עלי מוהר

לחן: עממי יווני

מלשונות רבות מספר דברנו
וזו את זה כמעט בכלל שלא הפרנו
ומקומות רבים מאד עזבנו
ורק מקום אחד רצינו ואהבנו
ומקומות רבים מאד עזבנו
ואל הארץ, אל הארץ באנו.

ונמשכת שירה
מן המאה שעברה
רחוקים כבר היוצאים
אפרים וחלוצים
שעמלו עבדו בפרך
בלי לראות את סוף הדרך
ועכשיו עוברים אנחנו
לא שקטנו ולא נחנו
לא ימשיכו בלעדינו

זוהי הרפתקת חיינו.

מגטאות ומחנות הגחנו
אל הבצות ואל הישימון הלכנו
מקצות ערב, מרוסיה ופולניה
הדלקנו אור גם בדימונה גם בדגניה.
מקצות ערב, מרוסיה ופולניה
הדלקנו אור גם בדימונה גם בדגניה.

ומפל הגליות
ועם כל הפעיות
עם נוצר וארץ קמה
ושפה אשר נרדמה
שוב התחילה מתעוררת
ומדברת ומדברת
מסביב יהום הסער
רב הקשי והצער
אבל יש על מה לשמח
יש עוד אמן, יש עוד פח.

איך ישראל צומחת מסביבנו
היא חזקה יותר מפל חסרונותינו

וגם הנגב עוד יהיה פורח
ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח.
וגם הנגב עוד יהיה פורח
ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח.

ומפל הגליות
ועם כל הפעיות
מסביב יהום הסער
רב הקשי והצער
אבל יש על מה לשמח
יש עוד אמן, יש עוד פח.
ונמשכת שירה
מן המאה שעברה
רחוקים כבר היוצאים
אפרים וחלוצים
שעמלו עבדו בפרך
בלי לראות את סוף הדרך
ועכשיו עוברים אנחנו
לא שקטנו ולא נחנו
לא ימשיכו בלעדינו
זוהי הרפתקת חיינו.

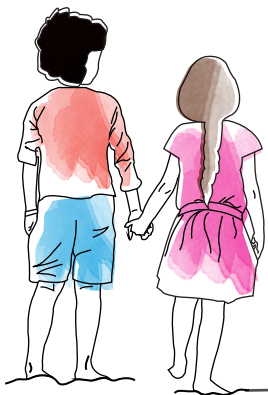

כל מקום שאני הולך, אני הולך
אל ארץ ישראל.
(ר' נחמן מברסלב)

אודות השיר

השיר מתאר את מסע עלייתו
של העם היהודי לארץ ישראל
במאה השנים האחרונות,
מראשית הציונות בסוף
המאה ה-19 ("ונמשכת
שיירה מן המאה שעברה")
הבחירה להתחיל את הפזמון
החוזר במילים "ונמשכת
שיירה" מדגישה את העובדה
שתהליך העלייה לארץ
ופיתוחה אינו פוסק, וכי יש
המשכיות וחיבור בין העולים
והחלוצים בכל התקופות עד
עצם היום הזה.

הגחנו - יצאנו (כביכול מן
האדמה)
ישימון - שממה, מדבר
יהום הסער - הסערה תרעיש,
תעורר מהומה; ביטוי מהמנון
הפלמ"ח
הזקן - כינוי לבן גוריון, שהטיף
ליישוב הנגב

שִׁיר יִשְׂרָאֵלִי

מילים: אהוד מנור

לחן: שלמה גרוניך

בְּמִקְצֵב יוּזְנִי עִם מְבֹטָא פּוֹלְנִי...

בְּסִלְסוֹל תִּמְנִי עִם כְּנוֹר רוֹמְנִי...

מִי אֲנִי? מִי אֲנִי?

כֵּן אֲנִי! אֵלִי אֵלִי!

שִׁיר יִשְׂרָאֵלִי

בְּמִקְצֵב יוּזְנִי עִם מְבֹטָא פּוֹלְנִי...

בְּסִלְסוֹל תִּמְנִי עִם כְּנוֹר רוֹמְנִי...

מִי אֲנִי? מִי אֲנִי?

כֵּן אֲנִי! אֵלִי אֵלִי!

שִׁיר יִשְׂרָאֵלִי.

בְּמִקְצֵב יוּזְנִי עִם מְבֹטָא פּוֹלְנִי...

בְּסִלְסוֹל תִּמְנִי עִם כְּנוֹר רוֹמְנִי...

מִי אֲנִי? מִי אֲנִי?

כֵּן אֲנִי! אֵלִי אֵלִי!

שִׁיר יִשְׂרָאֵלִי.

הַשֶּׁלֶג שָׁלָךְ

וְהַמָּטָר שָׁלִי

הוּאֵדִי שָׁלָךְ

וְהַנֶּהָר שָׁלִי

נִפְגָּשִׁים סוּף סוּף

בְּחוּף יִשְׂרָאֵלִי

עִם כָּל הַחֲלוּמוֹת וְהַעֲגוּעִים

עִם כָּל הַזְכֵּרוֹנוֹת

הַטּוֹכִים וְהָרָעִים

בְּשִׁיר חֲדָשׁ יִשָּׁן

שֶׁמֶאֱחָה אֶת הַקָּרְעִים

הֵנָּה מָה טוֹב

הֵנָּה מָה טוֹב

וּמָה נָעִים.

הָעֵמֶק שָׁלָךְ

וְהַהָר שָׁלִי

הַיַּעַר שָׁלָךְ

וְהַמִּדְבָּר שָׁלִי

נִפְגָּשִׁים סוּף סוּף

בְּנוֹף יִשְׂרָאֵלִי

עִם כָּל הַחֲלוּמוֹת וְהַעֲגוּעִים

עִם כָּל הַזְכֵּרוֹנוֹת

הַטּוֹכִים וְהָרָעִים

בְּשִׁיר חֲדָשׁ יִשָּׁן

שֶׁמֶאֱחָה אֶת הַקָּרְעִים

הֵנָּה מָה טוֹב

הֵנָּה מָה טוֹב

וּמָה נָעִים.

ה- "למד" שָׁלִי

וְה- "חת" שָׁלָךְ

ה- "עין" שָׁלִי

וְה- "ריש" שָׁלָךְ

נִפְגָּשִׁים סוּף סוּף

עִם תֵּף יִשְׂרָאֵלִי

עִם כָּל הַחֲלוּמוֹת וְהַעֲגוּעִים

עִם כָּל הַזְכֵּרוֹנוֹת

הַטּוֹכִים וְהָרָעִים

בְּשִׁיר חֲדָשׁ יִשָּׁן

שֶׁמֶאֱחָה אֶת הַקָּרְעִים

הֵנָּה מָה טוֹב

הֵנָּה מָה טוֹב

וּמָה נָעִים.

שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים אָדָם מִשְׁתַּנֵּה

מִחֲבֵרוֹ: בִּקּוּל, בְּמִרְאָה וּבִדְעוּת.

(בראשית ג, יט)

אודות השיר

"שיר ישראלי" הוא השיר

המסיים יצירה גדולה

שנקראת "סוויטה ישראלית"

שכתבו אהוד מנור ושלמה

גרוניך.

ה"סוויטה הישראלית" נכתבה

והולחנה בשנת 1995 על מנת

לייצג את ישראל בפרויקט

אירופאי "צעירי אירופה

שרים" (Young Europe

[Sings].

השיר עוסק במאפיינים

ייחודיים של החברה

הישראלית ובמגוון האנושי

והתרבותי שלה: "במקצב יווני

עם מבטא פולני... בסלסול

תימני עם כינור רומני..."

ודווקא מתוך הריבוי באה

לידי ביטוי גם האחדות של

"שיר ישראלי": "שיר חדש ישן

שמאחה את הקרעים, הנה מה

טוב ומה נעים". השורה הזו

מתבססת כמובן על הפסוק

והשיר הידוע: "הִנֵּה מָה-טוֹב

וּמָה-נָעִים שְׁבַת אֲחִים גַּם-יָחַד"

(תהילים קל"ג, א').

גם בביצוע השיר באים לידי

ביטוי הריבוי והאחדות שבזהות

היהודית ישראלית: שלמה

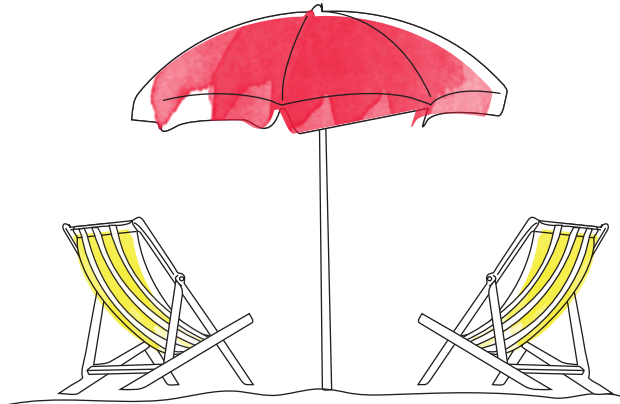
גרוניך מבצע השיר יחד עם

מקהלת מורן ומקהלת שבא,

שבה שרים ילדים מהעדה

האתיופית.

מֵאֲחָה - מחבר, מאחד

פְּשֵׁה־לֵב בּוֹכָה

מילים: יוסי גיספן
לחן: שמואל אלבו

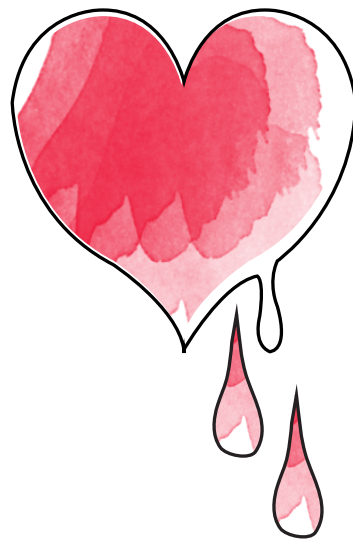
פְּשֵׁה־לֵב בּוֹכָה רַק אֱלֹהִים שׁוֹמֵעַ
הַפֶּאֶב עוֹלָה מִתּוֹךְ הַנִּשְׁמָה
אָדָם נוֹפֵל לְפָנָי שֶׁהוּא שׁוֹקֵעַ
בְּתַפְלָה קִטְנָה חוֹתֵךְ אֶת הַדְּמָמָה.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי אֲתָה הַפּוֹל יְכוֹל
נִתַּת לִי אֶת חַיֵּי נִתַּת לִי הַפּוֹל
בְּעֵינַי דְּמָעָה הֵלֵב בּוֹכָה בְּשִׁקֵּט
וּבְשֵׁה־לֵב שׁוֹתֵק הַנִּשְׁמָה זוֹעֶקֶת.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי עֲכָשִׁיו אֲנִי לִבִּי
חִזַּק אוֹתִי אֱלֹהֵי עֲשֵׂה שְׁלֵא אֶפְחֵד
הַפֶּאֶב גְּדוֹל וְאֵין לֹאן לְבָרַח
עֲשֵׂה שְׁיִגְמֵר כִּי לֹא נוֹתֵר בִּי פֶחַ.

פְּשֵׁה־לֵב בּוֹכָה הַזְמָן עוֹמֵד מְלַכֵּת
הָאָדָם רוֹאָה אֶת כָּל חַיָּיו פְּתָאוֹם
אֶל הַלֵּא נוֹדָע הוּא לֹא רוֹצֶה לְלַכֵּת
לְאֱלֹהֵיו קוֹרָא עַל סֵךְ תַּהוֹם.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי...

וְאֵךְ עַל פִּי שִׁשְׁעָרֵי תַּפְלָה נִנְעֵלוּ,
שִׁשְׁעָרֵי דְמָעָה לֹא נִנְעֵלוּ.
(תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף לב, ע"ב)

אודות השיר

היוצר יוסי גיספן כתב את השיר בעקבות מעשה הליניץ' (פעילות אלימה של המון המוציא להורג אדם ללא הליך משפטי) בשנת 2000, שבו נרצחו שני חיילי מילואים שנקלעו בטעות לרמאללה. זהו שיר תפילה העוסק בכאב לנוכח האירוע הטראגי והמציאות הקשה בישראל (פיגועי טרור, מלחמות), ומבקש מן האל לחזק את העם בשעותיו הקשות. הפזמון מצטט את פתיחת התפילה המוכרת: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו', ד). באחד מראיונותיו אמר יוסי גיספן כי כוונתו ברבות ממילות השיר המתארות אדם לפני מותו (למשל "עשה שיגמר כי לא נותר בי כוח", "לאלוהיו קורא על סף תהום") הייתה כי "אילו אני הייתי שם, זה מה שהייתי אומר".

שיר בבִּבְקָר בבִּבְקָר

מילים: אמיר גלבוע
לחן: גידי קורן ושלמה ארצי

פִּתְאוֹם קָם אָדָם בִּבְקָר
וּמִרְגִּישׁ כִּי הוּא עִם וּמִתְחִיל לְלַכֵּת,
וְלִכְל הַנִּפְגָּשׁ בְּדֶרֶכוֹ קוֹרָא הוּא שְׁלוֹם.

דְּגָנִים עוֹלִים מוֹל פָּנָיו מִבִּין חֲרִיצֵי הַמְּדֻרְכֵת.
וְנִיחוּחוֹת לְרֹאשׁוֹ מְדִיפִים עֲצֵי אֲזָדָרְכֵת.
הַטְּלָלִים רוֹסְסִים וְהָרִים רְבוּא קֶרְנִים,
הֵם יוֹלִידוּ חֶפֶת שְׁמֵשׁ לְכָל־וֹלֹתָיו.

פִּתְאוֹם קָם אָדָם בִּבְקָר
וּמִרְגִּישׁ כִּי הוּא עִם וּמִתְחִיל לְלַכֵּת,
וְלִכְל הַנִּפְגָּשׁ בְּדֶרֶכוֹ קוֹרָא הוּא שְׁלוֹם.

וְהוּא צוֹחֵק גְּבוּרַת דּוֹרוֹת מִן הַהָרִים,
וְנִכְלָמוֹת מִשְׁתַּחוּוֹת הַמְּלַחְמוֹת אִפְיָם,
לְהוֹד אֶלְךָ שָׁנִים מְפַפּוֹת בְּמִסְתָּרִים,

אֶלְךָ שָׁנִים צַעִירוֹת לְפָנָיו
כְּפֶלֶג צוּנָם, כְּשִׁיר רוּעִים, כְּעָנָף.

פִּתְאוֹם קָם אָדָם בִּבְקָר
וּמִרְגִּישׁ כִּי הוּא עִם וּמִתְחִיל לְלַכֵּת
וְרוֹאָה כִּי חֲזוֹר הָאֶבֶב
וְהוֹרִיק שׁוֹב אֵילָן מִן הַשְּׁלֶכֶת.

פִּתְאוֹם קָם אָדָם בִּבְקָר
וּמִרְגִּישׁ כִּי הוּא עִם וּמִתְחִיל לְלַכֵּת,
וְלִכְל הַנִּפְגָּשׁ בְּדֶרֶכוֹ קוֹרָא הוּא שְׁלוֹם.

כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶם כָּל
עֵץ תַּחֲלָה, וְנָתַן הָעֵץ פְּרִיו וְהָאָרֶץ
יְבוּלָה.
(ויקרא יט, יג)

אודות השיר

השיר עוסק בהתחדשות העם היהודי בארץ ישראל ובהקמת המדינה, דרך תיאור דמותו של אדם המתעורר בבוקר משינה. השיר מגלם חוויה של תקומה, של התעוררות פתאומית ומפתיעה, המתרחשת אחרי אלפי שנות גלות, ושל התחלה חדשה. בשיר ישנה איריה של אופטימיות, חגיגות ושמחה.

מְדֻרְכֵת - מדרכה
נִיחוּחוֹת - ריחות טובים
רוֹסְסִים - מרססים (ביטוי לטל היורד)
רְבוּא קֶרְנִים - רבבות קרני השמש משמשת כביכול חופה, כבחתונה.
מְפַכּוֹת - זורמות בשקט
הוֹרִיק - נעשה ירוק, פרח

אני שייך

מילים: אהוד מנור
לחן: נורית הירש

עוד חוזר ומתחולל הפלא
בחברת אחי ואחיותי,
בזכותם של רגעים פאלה
שאשא עד סוף ימי.

אור וחם רק הם נותנים לי פת...

ברגלי עברתי את הגשר
בידי בשער אתדפק,
כי בעמק נשמתי הקשר
שלעד לא ינתק.

אור וחם רק הם נותנים לי פת,
לקראתם הלב נפתח.
לא אוכל גם אם ארצה לשפך-
עד עולם אני שייך.

את עיני אפתח ושוב ארימה,
אחפה לקשת בענן
נפש יהודי הומה בי פנימה
לפחול וללכון.

אור וחם רק הם נותנים לי פת...

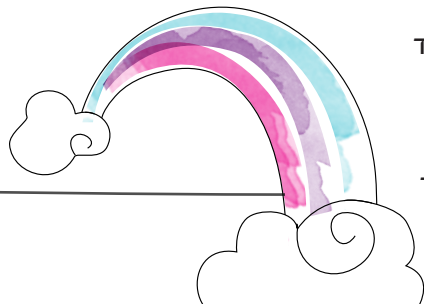
בכל דור ודור חייב אדם לראות את
עצמו, כאלו הוא יצא ממצרים.
(הגדה של פסח)

אודות השיר

השיר "אני שייך" נכתב על ידי
אהוד מנור פעמיים. שם השיר
והלחן זהים, מילות השיר שונות.
השיר הראשון, המופיע לפנינו,
נכתב על ידי מנור כהמנון
למכבייה, אירוע ספורט
בהשתתפות ספורטאים
יהודים מכל העולם בשנת
1990. הן מושמות כביכול בפי
הצעירים משתתפי המכבייה,
שהתכנסו בישראל מכל רחבי
העולם, "בחברת אחי ואחיותי".
מילות השיר מעוררות את
תחושת הזיקה, הקשר
והשייכות לעם היהודי: "עד
עולם אני שייך".
כדי לתאר את הקשר לעם
ולארץ השיר מתייחס גם
למילים המוכרות לנו מתוך

המנון המדינה: "נפש יהודי
הומה בי פנימה".
(השיר האחר נכתב 1998
לרגל חגיגות היובל של
אוניברסיטת בר-אילן ממנה
קבל מנור תואר "דוקטור של
כבוד").

אתדפק - אנוש, אדפוק על
הדלת
הומה - רועשת, סואנת
מתחולל - מתקיים, מתרחש

שיר המעלות

מילים: תהילים קכ"ו
לחן: יוסל'ה רוזנבלט

הלוח ילך ובכה
נשא משך הזרע
בא יבא ברנה
נשא אלמתינו.

שיר המעלות
בשוב אדוני

את שיבת ציון
היינו כחלמים.

אז ימלא שחוק פיני
ולשוננו רנה.

אז יאמרו, יאמרו בגוים
הגדיל אדני לעשות עם אלה,
הגדיל אדני לעשות עמנו
היינו שמחים.

שובה אדוני את שביתנו
כאפיקים בנגב,
הזרעים בדמעה
ברנה יקצרו,

הזרעים בדמעה - ברנה יקצרו.
(תהילים קכ"ו ה)

אודות השיר

מזמור זה מספר תהילים נוהגים
לשיר בקהילות רבות בישראל
בסעודות השבת והחג וכן
באירועי שמחה כמו נישואין.
המזמור מעלה את תקוות
הגאולה, ומתאר את תפילתם
של הגולים לבבל, לפני כאלפיים
וחמש מאות שנה: "שובה אדוני
את שביתנו", כלומר - השב
אותנו לארץ. הגולים מדמיינים
וחוזים את שיבתם לארץ ישראל,
הנראית להם פנטסטית, מופלאה,
כמו חלום שמתגשם, עד כדי כך
שהם זקוקים לשמוע את דברי
הגויים על כך שאכן נגאלו.
בצד התפילה השיר מציג את
השמחה וההתרגשות הגדולה
שתאחוז בחוזרים מן הגלות.
הדימויים בחלק זה של המזמור
לקוחים מעולמם החקלאי של

יושבי הארץ - אפיקי הנגב
(הנחלים) המתמלאים במים
שוטפים בפתאומיות, ללא
שום הכנה מוקדמת, או קושי
הזריעה של האיכרים והספקות
הנלווים אליה (אם ירד גשם,
אם התבואה תצליח וכו') ואת
חדוות קצירת הפירות.
היו שפירשו עניינים אלו
כפשוטם, כמשאלה לעתיד, והיו
שראו במזמור שיר של שבי ציון,
שחזרו לארץ אחרי גלות בבל.
בזמן הדיונים על המנון המדינה
היו מי שדרשו שמזמור זה יהיה
המנון המדינה, שהיא "שיבת
ציון" של ימינו.

שחוק - צחוק, שמחה
אפיקים - מסלול הנחלים
ובכה - מתוך בכי, דאגה
נשא משך הזרע - מושך במחרשה
אלמתינו - חבילות השיבולים של
התבואה
מתחולל - מתקיים, מתרחש

כְּנוֹר דָּוִד

מילים: אביהו מדינה

לחן: אביהו מדינה
ויהודה בדיחי

זֶה כְּנוֹר דָּוִד...

לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת שָׁמְעוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
קוֹלוֹת נְגוֹן שִׁירָה וּמְזֻמּוֹרִים
בְּצִלְלֵי כַּה מִיַּחַד וּבִנְעִימָה טוֹבָה
כְּשִׁיר צִפּוֹר זָמִיר בֵּין הָעֵלָיִם

זֶה כְּנוֹר דָּוִד בֵּיד דָּוִד הַמֶּלֶךְ
הַפּוֹרֵט עַל מִיתְרָיו
כְּטוֹב לְבוֹ בֵּין לָעֵת עָרֵב
מְלֻחָה הוּא אֶת שִׁירָיו

לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם
נִצְבָּה נִפְעָמַת בְּחֹלּוֹן מִיכָל
הַבֵּיטָה בְּמִשְׁעוֹל וּבִנְעִינְיָה אֹר
רוֹקֵד דָּוִד וּבָקִידוֹ כְּנוֹר
זֶה כְּנוֹר דָּוִד...

חָלְפוּ שָׁנִים רַבּוֹת מִתְהַלֵּל הַתְּהַלִּים
עוֹד מִיתְרֵי כְּנוֹר דָּוִד נֹגְנִים
אוֹמְרִים, יִשְׁנֹו מְקוֹם וּבוֹ הַצְדִּיקִים
עִם עָרֵב אֶת כְּנוֹר דָּוִד שׁוֹמְעִים

יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ, יָרְעֵם
הַיָּם וּמִלְאוּ.
(תהילים צו, יא)

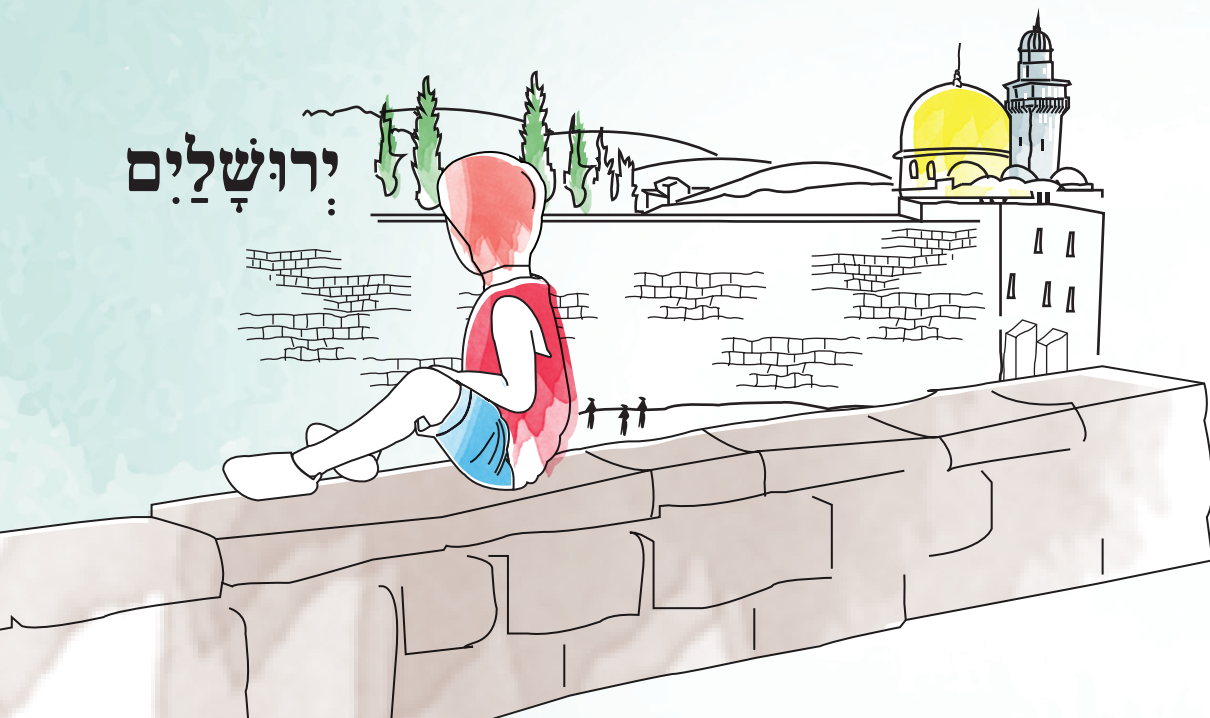
אודות השיר

בשיר מתוארת נגינתו המופלאה של דוד המלך. השיר מזכיר כמה אירועים מן הסיפור בתנ"ך: תחילה, סיפור ההעברה החגיגית של ארון ה' לירושלים, כאשר מיכל, בתו של שאול ואשתו של דוד, צופה בו מהחלון. בנוסף, השיר מזכיר את נגינתו של דוד בצעירותו לשאול המלך. לימים הפך דוד עצמו למלך ישראל, כבש את ירושלים והפך אותה לבירת ממלכתו. השיר מסתיים ביצירת רצף היסטורי בן אלפי שנים, כביכול עד עצם היום הזה שבו ממשיכה להישמע נגינתו של דוד המלך בירושלים. השיר "כינור דוד" בוצע לראשונה על ידי הזמר שימי

תבורי וזכה במקום השני
בפסטיבל הזמר המזרחי בשנת
1977. מאז הפך השיר הקצבי
ללהיט מצליח.

פורט - מנגן
כְּטוֹב לְבוֹ בֵּין - אולי אחרי ששתה
הרבה יין, והוא במצב רוח טוב
נִפְעָמַת - נדהמת
מִשְׁעוֹל - שביל, דרך.

ירושלים!

יא ליל

מילים ולחן:

קובי לוריא

קול פעמונים קורא בעיר העתיקה
קול רוכלים מכריז על כל מיני המתיקה,
ריח תבלינים נשא משוק הבשמים
מור וקנמון ופלפלים ויסמין.

ג'ומעה כאן זה יום ששי ושאבס זה שבת
אי אפשר לצאת מזה, הכול כמו סלט,
מהשיבה עולה תפלה אשפנזית,
על הצריח ממולה קורא המואזין.

יא ליל, יא ליל בבקר ובליל,
הזמר מתגלגל והופח מתפלפל.
משרד הפנים משרד הבטחון
אחרי הכול פלנו במזרח התיכון.

הכופרים, להם רק המלאך הטוב ימחל
בינתיים קח מהמשקה המהלל,

טבל הפיתה עם החומס והצנוברים
התמיזג עם האויר ועם השירים.

מתגנבת ויוצאת מתוך הצעיפים,
רקדנית הבטן אל מחול הפסופים,
תף העז נותן סמן והטמבור מוכן
ירכיה מתפלות לכאן ולכאן.

יא ליל, יא ליל...

חליפות, כפיות, גלביות ומדים
חוגגים במסעדה של אבו איברהים.
כל הבעיות כלן באות על פתרון
רק צריך לשבת מסביב לשלחן.

קול פעמונים קורא בעיר העתיקה
קול רוכלים מכריז על כל מיני המתיקה,
חי זקנו של הנביא וחי אמונותי
פקח עינים וראה היכן אתה חי...

יא ליל, יא ליל...

"ירושלם הבנויה, כעיר שחברה
לה יחדו" - עיר שהיא עושה כל
ישראל חברים.

(תהילים קכ"ב, ג; תלמוד ירושלמי,
חגיגה ב' ו')

אודות השיר

השיר מתאר תמונות מן העיר
העתיקה בירושלים, על שלל
הקולות, הצלילים, הריחות,
הטעמים והמראות המיוחדים
לה. התמונות השונות משקפות
את הדתות, העדות והתרבויות
השונות החיות בעיר זו לצד
זו, ולעתים גם זו בתוך זו, עד
ש"הכול כמו סלט": נוצרים,
מוסלמים ויהודים; אשכנזים
ומזרחיים; קולות המתפללים
השונים וקולות הרוכלים בשוק;
קדושה והנאות החיים;
ברוח זו השיר משלב לא מעט
מלים בערבית, וגם שמו - "יא
ליל", הוא ביטוי ערבי נפוץ
הפותח שירים, בעיקר בשמחות.

ירושלים מתוארת בפסטיבל
ססגוני, שניתן לראות דווקא
בו - בגלל המגוון המיוחד - את
הסיכוי לשלום. כל הבעיות יוכלו
להיפתר אם הצדדים השונים
ישבו מסביב לשולחן אחד, וכאן
הרמז הוא גם לשולחן הדיונים,
וגם לאכילה משותפת, המקרבת
את הלבבות.

ירושלים של זהב

מילים ולחן:

נעמי שמר

אֹוֹר הָרִים צָלוֹל כִּיּוֹן

וְרִיחַ אֲרָנִים

נִשָּׂא בְרוּחַ הָעֶרְבִים

עִם קוֹל פַּעֲמוֹנִים.

וּבִתְרֵדֶמֶת אֵילָן וְאַבֵּן

שְׁבוּיָה בְּחִלּוּמָהּ

הָעִיר אֲשֶׁר בְּדֵר יוֹשֶׁבֶת

וּבִלְבָּהּ חוֹמָה

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל זָהָב

וְשֶׁל נְחֹשֶׁת וְשֶׁל אֹוֹר

הֵלֵא לְכָל שִׁירֶיהָ

אֲנִי כְּנֹוֹר

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל זָהָב

וְשֶׁל נְחֹשֶׁת וְשֶׁל אֹוֹר

הֵלֵא לְכָל שִׁירֶיהָ
אֲנִי כְּנֹוֹר

אֵיכָה יִכְשׁוּ בּוֹרוֹת הַמַּיִם

כְּפֶר הַשּׁוּק רִיקָה

וְאֵין פּוֹקֵד אֶת הָר הַבֵּית

בָּעִיר הָעֵתִיקָה.

וּבִמְעָרוֹת אֲשֶׁר בְּסָלַע

מִיִּלְלוֹת רוּחֹות

וְאֵין יוֹרֵד אֶל יַם הַמֶּלֶחַ

בְּדֶרֶךְ יְרִיחוֹ.

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל זָהָב ...

אֶךְ כְּבוֹאֵי הַיּוֹם לְשִׁיר לָךְ

וְלָךְ לְקֶשֶׁר כְּתָרִים

קִטְנָתִי מִצָּעִיר כְּנִיךָ

וּמֵאַחֲרוֹן הַמְּשׁוֹרְרִים.

כִּי שָׁמָּה צוּרְבֵי אֶת הַשְּׁפָתִים

כְּנִשְׁיָקֶת שָׁרָךְ

אִם אֲשַׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם
אֲשֶׁר כָּלָה זָהָב

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל זָהָב ...

חֲזַרְנוּ אֶל בּוֹרוֹת הַמַּיִם

לְשׁוּק וְלִכְפֹּר

שׁוֹפֵר קוֹרֵא בְּהָר הַבֵּית

בָּעִיר הָעֵתִיקָה.

וּבִמְעָרוֹת אֲשֶׁר בְּסָלַע

אֵלֶּכֶּי שְׁמִשׁוֹת זֹרְחוֹת

נָשׁוּב נֵרֵד אֶל יַם הַמֶּלֶחַ

בְּדֶרֶךְ יְרִיחוֹ !

עֲשֵׂרָה קָבִים יוֹפִי יִרְדּוּ לְעוֹלָם,
תִּשְׁעָה - נִטְלָה יְרוּשָׁלַיִם, וְאַחֵד -
כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ.

(תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף
מ"ט, ע"ב)

אודות השיר

שיר זה הפך כמעט להמנונה
הבלתי רשמי של ירושלים,
והוא אף הוצע בעקבות איחוד
העיר אחרי מלחמת ששת-
הימים (יוני 1967) לשמש
כהמנון מדינת ישראל.

על נסיבות כתיבת השיר כתבה
נעמי שמר: "בחוור 1967
פנה אלי גיל אלדמע מ'קול
ישראל' (לבקשת טדי קולק,
ראש העיר ירושלים דאז)
והזמין אצלי שיר על ירושלים.
במשך שנים רבות נהגו
ב'קול ישראל' לערוך במוצאי
יום-העצמאות פסטיבל-זמר
תחרותי, ששודר עד אז ברדיו
בלבד (כי הטלוויזיה הגיעה

אלינו רק ב-1968). אותה
שנה, 1967, חרגו באופן חד
פעמי מן הנוהג, והזמינו מחוץ
לתחרות גם חמישה שירים
אצל מלחינים מקצוענים,
שאני הייתי אחת מהם. מאוד
התקשיתי בכתיבת השיר, עד
שנוכרתי באגדה התלמודית
על רבי עקיבא, שהבטיח
לרעייתו רחל 'עיר של זהב',
כלומר תכשיט של זהב בדמות
ירושלים.

לביצוע השיר בחרתי את
שולי נתן, מורה-חיילת בת
20, שביצעה את השיר בקול-
פעמונים עם הגיטרה שלה.
השיר כבש את הלבבות כבר
בשמיעה ראשונה, ובחצות
הלילה, כאשר שולי הוזמנה
לבמה שנית, כבר שר איתה
הקהל בבנייני-האומה את
הבית החוזר.
אותה שעה החלו הדברים
להתגלגל לקראת מלחמה,
ואחרי שלושה שבועות, כאשר

שיחררו הצנחנים את הכותל
כבר היה בפיהם המנון מוכן.
אותו יום 7.6.1967 הוספתי
לשיר בית רביעי לכבוד
הניצחון".

על כפיו יביא

מילים: יורם טהרלב
לחן: יאיר רוזנבלום

והוא יושב ומחכה לו
כבר שנים חולם הוא שיזכה לו,
על סודו שומר ומחכה לו
מתי כבר יגיע היום.

ברחובנו הצר
גר סנדלר אחד מוזר
הוא יושב בצריפו
ולא עושה דבר.

מדפיו הריקים
מכסים באבק
כבר שנתים מונח
הממצע בשק.

והוא חולם כי נעלים הוא תופר,
בן על הרים ינוו רגלי המבשר.
על כפיו אותן יביא,
לאליהו הנביא.

והוא יושב ומחכה לו ...

בירושלים ישנו
איש לגמרי לא צעיר,
שבנה הרבה בתים
בכל פנות העיר.

הוא מכיר כל סמטה,
כל רחוב ושכונה,
הוא בונה את העיר
כבר שבועים שנה.

והוא חולם פי, כמו שאת העיר בנה,
יניח למקדש את אבן הפנה.
על כפיו אותה יביא
אליהו הנביא.
והוא יושב ומחכה לו ...

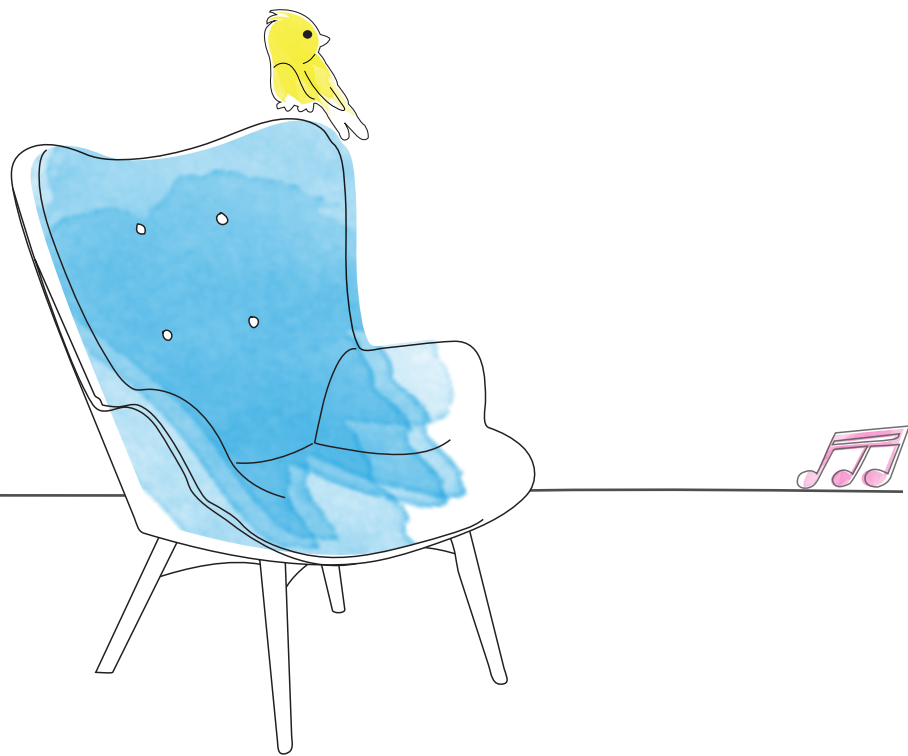
אליהו הנביא, אליהו התלפני,
אליהו הגלעדי -
במהרה יבוא אלינו,
עם משיח בן דוד.
(פיוט למוצאי שבת)

אודות השיר

יורם טהר לב המחבר, כתב על השיר: "אחרי מלחמת ששת הימים היה בארץ גל של שירי ניצחון ותהילה. אבל מתחת לפני השטח החלו לרחוש גם זרמים מיסטיים של אמונה בנסים שקרו לנו. את השיר "על כפיו יביא" כתבתי שנותיים אחרי המלחמה, אבל אני חושב ששורה עליו רוח המסורת היהודית, שהרי אליהו הנביא נחשב למבשר ביאת המשיח. לפני בוא המשיח יבוא אליהו הנביא כדי לבשר את בואו, אחריו יבוא משיח בן יוסף, שיהרג במלחמת גוג ומגוג ורק אחריהם יבוא המשיח האמיתי,

משיח בן דוד, ויביא את הגאולה השלמה. זה אחד השירים האהובים עלי, בעיקר בגלל אופיו ה"עממי". הוא מעלה אל פני השטח בעלי מקצועות יומיומיים, שדמותם נזכרת הרבה בשירי העם היהודיים ממזרח אירופה, אך כמעט לא מופיעה בשירים העבריים."

מצע - כלי לעשיית חורים (בהכנת הנעל)
ינוו - יהיו נאווים, יפים
המבשר - מבשר הגאולה, המשיח
אבן הפנה - האבן הראשונה של הבניין

שִׁבְחֵי יְרוּשָׁלַיִם

מילים: מן התפילה

לחן: אביהו מדינה

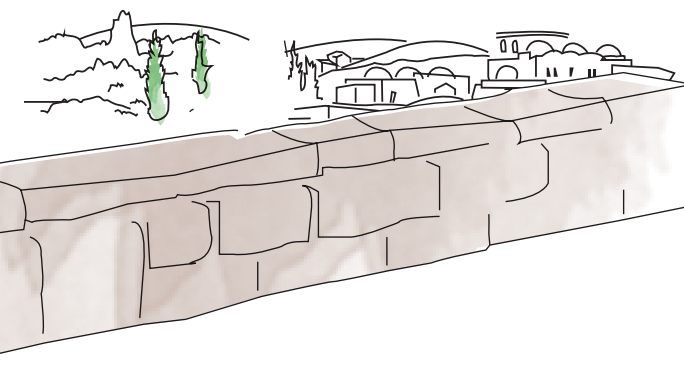
שִׁבְחֵי יְרוּשָׁלַיִם אֵת ה'

הַלְלֵי אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן.

כִּי-חֲזַק, בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ

בָּרֶךְ בְּנֶיךָ בְּקֶרְבֶּךָ.

הַלְלֵי, הַלְלֵי אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן.

יְבָרְכֶךָ ה' מִצִּיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב
יְרוּשָׁלַיִם.

(תהילים קכח, ה')

אודות השיר

מזמור זה פסוקים אלו מתוך

מזמור תהלים, קוראים לירושלים

(הכוונה כנראה לתושבי

ירושלים) להתפלל לשלומה

ולברכתה.

הלחן והביצוע המיוחדים של

אביהו מדינה הפכו פסוקים

אלו לשיר פופולארי ששרים

בשמחות שונות.

דִּיחֵי - מנעולי

